

6. SZÁM. 1890.

BUDAPEST, FEBRUÁR 9.

XXXVII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt fél évre — 6 •

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 •

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre — 3 •

Külföldi előfizetésekhöz a postailag meghatározott viteldíj is esatolandó

A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR ÖTVEN ÉVE.

FEJLŐDÉSÜNK történetében ritka, mondhatnók, eddig páratlan emlékű nap az, melylyel egy virágzó magyar pénzügyi intézet megalapításának és fennállásának ötvenedik évét megüli. Megüli méltóképen a humanitás amaz eszméjéhez, melynek létrejöttét köszöni, méltóképen ahhoz a hazafias szellemhez, mely benne a pénzügyi intézetnél rendesen divatozó kozmopolita érdek fölött is dominálni soha meg nem szünt és méltóképen azokhoz a tekintélyes anyagi eszközökhöz, melyeket ötven évi munkássága, dacára a kivált kezdetben átélt viszontagságoknak, kitartásával, buzgóságával és kivált becsületes, kifogástalan ügykezelésével gyűjtenie sikerült.

A Pesti hazai első takarékpénztár története kisebbített képe hazánk pénz- és hitelügye történetének s élő bizonyága ama természetes nagy erőnek, melyet nemzetünk csak némileg is kedvező körülmények között, ahhoz értő vezetés alatt, minden téren kifejtteni képes volna.

Mikor ez a pénzügyi intézet keletkezett, sok olyan eszköz maradt fölhasználatlanul, sok olyan mező hevert parlagon, mely ma már jelentékeny tényezője hazánk erejének. De e parlag mezők között alig volt egy is sovárabb és kietlenebb, mint éppen a hitel tere, mely nélkül ma sem állam, sem társulat, sem egyes ember nem lehetne el s melynek jelentőségét gr. *Széchenyi István* fejtette ki először a magyar nemzet előtt «Hitel» című munkájában.

Az országgyűlések, melyek hivatalra lettek volna hitelt teremteni és azt szervezni, a halomra gyült sérelmek orvoslása előtt nem voltak hajlandók nagyobb reformokra. A közszellem sem kedvezett nekik. Az elszigeteltség, melyre az osztrák uralom hazánkat kárhóztatta, elzárta tőlünk a külföld szellemi és ipari haladásának ismeretét. *Fáy András* tehát hiába iktatta be az 1825-re összehívott országgyűlésre Pestvármegye részéről felküldött utasításába több rendbeli közművelődési, igazságügyi és ipari reformok között a takarékpénztárak fölállításának sürgetését.

Csak a *Széchenyi* által alapított klubban, melyben a nélkül lehetett érintkezni, hogy a cenzúra beleavatkozhatott volna, terjedtek az eszmék, melyek utóbb lassan testet öltöttek. Érintett művében a gravamenek föltagadásával oly pozitív alkotásokra buzdít, melyek nemzeti műveltséget, anyagi fölvirágzást és ezzel önállást

és szabadságot biztosítanak. Megtámadja a hűbéri birtokrendszert, az ősiséget, mely miatt a földnek kellő értéke, a földbirtokosnak tehát

hitele nem lehet, hogy hasznos beruházásokkal művelhesse földjét. Kimutatja, hogy a nemesi kiváltságok magának a nemességnek is átkai;

Kozmata F. fényképe után rajzolta Biczó Géza.

STEIGER GYULA,

a Pesti hazai első takarékpénztár-egyesület vezérigazgatója és igazgatósági elnöke.

az ezekből eredő visszaélések a törvénykezés körül, mely mindig az adósnak kedvez, uzsorások kezébe hajtja a földbirtokost. Sürgeti a köz- és magánjognak oly átalakítását, hogy egészséges hitel fejlődhesse, mert «csak ez tehet varázsokat. Szoros hitellel is az egészre nézve csak kevesen bukhatnak el tökéletesen s rövid idő alatt, de annál jobban és szaporábban emelkedik a község java s az egész haza disze.»

*
Széchenyi eszméi Fáy András lelkében erős visszhangra találtak. 1831-ben megjelent «Béltékny-ház» című regényében, mely épúgy irányregény, mint az Eötvös «Falu jegyzője», a hitel erős tényezőjeként a takarékpénztárakat ajánlja. Midőn 1835-ben az országgyűlésen megjelent, ott is mindig azon volt, hogy ébren tartsa a takarékpénztárak iránti érdeklődést. Hozatott is némely törvény, mely egy ily föllátható takarékpénztárnak a hitelnyújtást, illetőleg az adandó kölcsön behajtását megkönnyítette. 1838-ban az «Athenaeum»-ban lelkesen szól a kedvenczül fogadott intézmény mellett s be sem várva, hogy az 1839—40-ki országgyűlés törvényerőre emelje az általa tárgyalt fontos földbirtoki, törvénykezési, kereskedelmi és hitelügyi javaslatokat: kidolgozza a pestmezei köznép számára föllátható takarékpénztár tervét a legapróbb részletekig úgy, hogy ez a munka az utóbb csakugyan létrejött intézetnek sok ideig szolgált irányadó vezérfonallal.

A megye közönségét négyszázezer lélekre teszi, melyből csak ötezer a nemes. Ekkora érdeklődő közönség bőven elég egy takarékpénztár föntartására. Betevők lesznek csupa szerény módu nemes és nem-nemes nép, cseléd, katona stb. Az intézet «jótállási bátorságát» az «alapítványként» összehozandó összegre, a tartalékpénzre és a tisztviselők vagyoni jótállására fekteti. Alapítványnak, föltéve, hogy 200 ezer forint lesz az évi betét, szerinte 20 ezer forint is elég, de hát a feleslegig menő biztosság végett legyen mindjárt kezdetben 40 ezer forint, mely kétszáz forintos kétszáz darab részvény útján szerzendő be. A részvényesek egyebiránt nem tartoznak a részvénytőkét lefizetni, de igen is birtokukra tábláztatni; elég, ha tíz évig a részvénytőke 6%-os kamatait fizetik. A ki a tőkét befizette, az tíz év múlva kamat nélkül visszakapja, a ki pedig birtokára jegyeztette, azé onnan töröltetik.

A terv az intézet egész évi költségét mindentől 2159 forintra számítja. A helyiséget a megye ingyen engedné át, az első fölszerelésről gondoskodnának a gyámolók. Levonva az alapítói tőke kamataiból a kiadást (2400—2159 frt), maradna tiszta haszon 241 frt, mihez a betéti pénzek kikölcsönzéséből még 3000 forint lenne várható. Ez a 3241 forint a tartalékpénz szaporítására fordítatván, néhány év alatt elérné az alapítványi tőke magasságát. Mihelyt a tartalék 50 ezer forintra emelkedik, további szaporításra nincsen szükség, s a tiszta jövedelem jótékony célra fordítandó. A szervezetet illetőleg az egyesület ügyeit vezetik a közgyűlés, az igazgató és a választmány. A közgyűlés választja az igazgatót, ki ennek is, a választmányának is elnöke s a 18 tagból álló választmányt. Egy részvényes csak egy szavazatot gyakorolhat, akárhány részvénye van is. A tisztviselők fizetését is a közgyűlés állapítja meg. A 3 évre választott igazgató «ingyen, csupán becsületből munkálkodik», ő vezeti az egész ügyvitelt. A választmányi tagok egy évre választatnak, vizik az összes ügyeket és gyakorolják az ellenőrzést. Ők is ingyen szolgálnak és pedig sor szerint legalább két hétig egy folyamatban mint biztosok oly napokon, mikor a hivatal nyitva áll. A fizetéses tisztviselők fizetésüket csak évnegyedenként szedhetik ki, előre soha. A legkisebb betét 20 pengő krajczár, a legnagyobb 100 forint, 200 forinton fölüli összegtől nem jár kamat, ez összegig az intézet 5%-ot fizet, míg 6%-ot vesz kölcsönneiert, de csak addig, míg a tartalék 50 ezer frtot elér, a mikor ez is 5%-ra lesz leszállítandó.

Gondos körültekintés, eleven gyakorlati érzék s meleg emberszeretet lengi át Fáy munkálatát, melynél ma, felszázados tapasztalat után, sem képzelhető szervezet, mely a viszonyoknak jobban megfelelne, mint ez az akkori föltételeknek. A berendezés egyszerű, a kezelés óvatos, a részvény- és tartaléktőke az előreláthatott műveletekre elégséges; a betétek elhelyezése s a kölcsönök törlesztése helyesen aránylanak egymáshoz; a kölcsönökért szedett mérsékelt kamathoz képest a betétek jól gyümölcsöznek. Szűk az

üzleti kör: de váltótörvény és hazai értékpapírok hiányában az egyesület más hitelnyújtásra, mint ingatlanra, egyelőre nem gondolhatott. Jól tudta Fáy, hogy ennek is eljön az ideje. Egyelőre «a köznép javára» filantrop intézetet akart állítani; az lebegett szemei előtt, hogy «a takarékpénztárak nem szegényeket, kórokat ápoló intézetek, hanem inkább mint az elszegényedésnek, inségnek óvó-eszközei, a dolog- vagy szolgálattelvő szegénynek iparát, takarékos gazdálkodását serkentő, gyámolító intézetek legyenek, melyek e közül sem alamizsnát nem osztogatnak, de nem is nyerekednek a szegénységnek, hanem ingyen fáradsnak, munkálkodnak, egyedül azon belső önelégedésre tartva számat, melyet a boldogító emberiség nevében ki-kit saját szíve szokott megjutalmazni.»

Fáy András tervét Pest-vármegyének 1839. márczius 19-iki kisgyűlésén az egybegyűlt Karok és Rendek «hazafiúi buzgóságához méltányos szíveséggel fogadták» és megvizsgálása s mielőbbi jelentéstétel végett bizottságot küldöttek ki. Tagjai voltak: *Dubraviczky Simon* első alispán elnöke alatt *Széchenyi István gr.*, *Károlyi György gr.*, *Ráday Gedeon gr.*, *Beniczky Adam*, *Benyovszky Péter*, *Patay József*, *Lissevinyi László* s *Tahy Károly* táblabíró, *Rákóczy Endre* főjegyző, *Zlinszky János* főszolgabíró, *Nyáry Pál* főjegyző s egy maguk mellé veendő esküdt.

Fáy kinyomatta munkáját és átnyújtotta a bizottság tagjainak. Címe: «Terve a pestmezei köznép számára felállítandó takarékpénztárnak. Irta Fáy András. Budán 1839.» A munka tanulmányozása után a bizottság a tervezetet nagy elismerés mellett egészben helyeselte. Csak annyiban kívánt módosítást, hogy egy részvény 100 forintos lehessen és hogy a takarékpénztár ne csak a megyére, hanem Pest és Buda városára szintén kiterjedjen s történjék meg minden előkészület, hogy az intézet 1840 január 1-én meg legyen nyitható. E végre jelöltessék ki a megye házában két szoba (csak egyet kapott) a hivatal számára; osztassanak ki önként vállalkozók közt aláírási iverk részvényesek megnyerésére s irassék népszerű oktatás a takarékpénztár czéljáról. Ezen oktatás függesztessék ki keretben minden helység házában, osztassék ki a nép között; a tisztviselők, az uraságok és azok tisztjei, a lelki atyák és jegyzők minden alkalommal a takarékpénztár használatára buzdítsák a népet. Ezek hat vasárnapon, isteni szolgálat után, rövid kivonatban felolvasták a nép előtt az értesítést és a lelkészek, vallás különbsége nélkül, hirdették a takarékpénztárak üdvös voltát.

A küldöttség a november 14-ikén tartott megyei közgyűlésnek örömmel jelenthette, hogy addig már 326 részvény iratott alá, hogy gyámolótól 790 forint 38 kr. pp. és 1 arany folyt be s hogy ennél fogva a 400 részvényre számított intézet 1840 január 2-ikán bizton megkezdheti működését. Legtöbb részvényt, 97-et, iratott alá *Zlinszky János* középponti főszolgabíró, azután *Fáy András* 40-et, *Nagy József* orvostudor 32-öt, *Ráday Gedeon gr.* 23-at. A részvényesek nagygyűlése december 15-ikére tüzetett ki; addig a pénzek kezelésével, ugyszintén a küldöttség utasítása szerint a többi teendőkkel is, *Simontsits János* másod-alispán bízott meg, a ki azután több éven át, mint igazgató, az intézet élén állott.

*
Az első nagygyűlés december 15-ikén tartott meg *Simontsits János* elnöke alatt a megye közgyűlési nagytermében. A részvényesek nagy számmal gyűltek egybe s lelkesülve proklamálták a takarékpénztár létrejöttelét; megválasztották igazgatónak *Simontsits János*-t és megválasztották, az elnök ajánlatára, közfelkiáltással a 18 választmányi tagot.

A második nagygyűlésen megtörtént a tisztviselők választása. Az egyesület első hivatalnokai: *Szalay József* titoknok és ügyvéd, *Mátray József* pénztárnok, *Sántha Péter* ellenőr, *Suhajda Ferencz* írnök. Ezenfölül szükségesnek találtatott a sokféle teendő miatt a választmányi tagok számát 18-ról 36-ra emeltetni, s az igazgató mellé segédigazgatót választani. A nagygyűlés *Fáy András*-t «az intézet ügyében tett és örökké fenmaradó érdemei méltánylásául» egy-akarattal segédigazgatónak kiáltotta ki.

A takarékpénztár első alapító részvényeseinek névsorában a haza legfényesebb nevű fiai tűn-

dökölnek: ott van *Széchenyi István gr.*, *Deák Ferencz*, *Kossuth Lajos*; ott van: *Andrássy György gr.*, *Bajza József*, *Beöthy Ödön*, *Károlyi György gr.*, *Ráday Gedeon gr.*, *Szemere Pál*, *Schedel (Toldy) Ferencz*, *Teleki József gr.*, *Wenckheim Béla b.* és *Wesselényi Miklós b.* Ott van természetesen *Fáy András* és a *Fáy*-ak egész sora; ott vannak nagyobb számmal nemeslelkű hölgyek. A túlnyomó részt a pesti és budai kereskedők teszik. Az akkori 423 alapító tag közül életben vannak ma, midőn e sorokat írjuk: *Barabás Miklós*, *Frölich Frigyes*, *Janakovich László*, *Kossuth Lajos*, *László László*, *Lendvayné-Hivatal Anikó*, *Pulszky Ferencz* és *Tóth Lőrincz*.

*
A Pesti hazai első takarékpénztárt kezdetben részvényes egyesületnek nevezi ugyan *Fáy*, de az kezdetben ép úgy nem volt részvényes társaság, mint a mennyire nem az a magyar földhitelezet mind e mai napig. Az intézet be sem jegyeztette czégét a váltótörvénytörvényeknél; azzal a megokolással, hogy ő nem közkereseti társaság. Az alapító tagok 10 éven át 6 frtot tartoztak egy-egy 100 frtos részvény után fizetni. Az intézetet netalán érő veszteségeikért az alapítók részvényenkint 100 p. frt erejéig kezkeskedtek: ellenben nem volt fentartva sem a befizetett tőkére, sem az egyesület egyéb vagyonára, felosztás esetén sem, semmi igényök.

A névleges részvénytőkét eredetileg 40,000 frtban állapították meg; de a mint az aláírók szaporodtak, nem szabtak e tőke növekedésének határt. 1840-ben már 324 alapító 506 darab részvényt irt volt alá. Évről évre szaporodott a részvényesek és részvények száma, a mig 1845-ben az egyesület megtagadta újabb részvényaláírás elfogadását. Ekkor volt 667 részvény.

Az egyesület élén állott *Simontsits János* igazgató és *Fáy András* segédigazgató.

Fizetés az első években egyiknek sem járt; becsületből szolgáltak. Mikor a három évi megbízás letelt, az új választás előtt *Fáy András* felhozta azt, hogy az intézet szép gyarapodása megengedi már, hogy az igazgató, kinek nagyon megnehezült a munkája s felelőssége, némi jutalomban részesüljön. Indítványozza tehát, hogy ajánljon meg a közgyűlés az igazgatónak addig is, mig rendes fizetésben részesíthető lesz, évi 100 arany tiszteletdíjat. A közgyűlés az indítványt elfogadta, s aztán *Simontsits János*-t igazgatónak és *Fáy András*-t segédigazgatónak három évre újból megválasztotta.

Az igazgatói tiszteletdíj megszavazása egyik kifejezője volt a takarékpénztár tetemes gyarapodásának. S még jellemzőbb volt az intézetnek tényleges gyarapodására, még inkább a jövő felvirágzásába vetett hitre, hogy mind sürűbben szólaltak fel a részvényesek a mellett, hogy a részvény-kamatok további befizetése, mint szükségtelen, szünjék meg. Az 1845 január 19-iki közgyűlésen *Kossuth Lajos* utalt arra, hogy a tartalékalapnak akkori állása — 40,396 frt — szerint, az alaptőkéül tervezett összeg jóval a tíz év lejártá előtt teljes lesz és így kérdés: mi történjék az alaptőkehez nem csatolandó jövedelemmel? és vajon nem kellene-e részvényes társasággá alakítani az intézetet?

Az első kérdést korainak tartotta a közgyűlés. Az alapszabályok szerint a tizedik évben fog erről határozni az egyesület, akkor is mindenestre szem előtt tartva nemeslelkű eredetét és filantropikus hivatását.

A másik kérdést illetőleg tagadhatatlan, hogy a részvénytársasági eszme ekkor erősen hódított hazánkban. Az 1840. évi XVIII. törvényezikk pedig megvetette általában a részvénytársaságok alapját. A részvénytársaságok alakulása ekként több irányban megindult. A szép számmal szaporodó takarékpénztárak közül is több, mely jótékony intézetül indult meg, részvényes társasággá alakult át.

A részvénytársasági szerkezetet megkedvelték tehát már országszerte, mielőtt *Kossuth Lajos* az átalakulás eszméjét kérdésképen fölveté. De azért a közgyűlés nem felelt határozott igennel *Kossuth* kérdésére; a részvénytársaság megalakítását azonban előkészítette annyiban, hogy ezen naptól fogva új részvények aláírását többé el nem fogadták. Ez úton az alaptőkét, mely addig évről-évre részvények újabb aláírásával növekedett, határozott összegben akarták megállapítani úgy, mint ezt a közkereseti társaságokról szóló törvény a részvénytársaságokra nézve megszabja.

A szeptember 7-iki közgyűlés az «osztalékosság» elvét már elfogadottnak tekintette s kimondta, hogy az osztalék fizetése csak akkor kezdődik, mikor a tartaléktőke a 100,000 frtot eléri. Kimondatott, hogy a kik a hátralékos kamatokat be nem fizették, azok megszűntek részvényesek lenni. A törlések folytán a részvényeknek 1844. évi 667 számából lett 1847-ben 629, mely létszám 1864-ig változatlanul megmaradt. Az újabb alapszabályok kimondták, hogy mihelyt a tartaléktőke 100,000 frtot elért, a tiszta jövedelemnek egy részét «hazai célokra» fordítják, a többit pedig a részvényesek között részvényeik számához aránylag osztalékképp kifizetik.»

A Pesti hazai első takarékpénztár-egyesületnek ideiglenes részvényezimletet, miként a törvény rendelé, névre, de nem bizonyos összegre, hanem a takarékpénztár egész vagyonának $\frac{1}{629}$ részére szolt. E részvényen Pestmegye címere, s a pecséten is a repülő méh fölött a kétfarkú orosz lán látható. Az 1850. márcziusi közgyűlés azután a végleges részvények kiadását rendelte el.

Az intézet működésének öregbedésével szűk lett a megyeházban neki ingyen átengedett helyiség. Keskeny, egy ablakos, földszinti szobácska volt ez az udvari épületben; jelenleg az iktató hivatal első szobája. Az 1845 januári közgyűlésen szóba hozták, hogy a hivatal számára tágabb helyiséget kellene másvalahol szerezni. Ellenezte ezt a közgyűlés azon okból, mert az intézet iránti bizalom egyik tényezője az, hogy «a megyével láthatólag egybeforrt». Okvetlenül szükségessé vált azonban nagyobb helyiséget szerezni. Átengedett tehát a megye két téresebb szobát egy előszobával, ugyanazt, melyet jelenleg a megye főpénztára foglal el. Az egyesület ezentul 100 frt évi bért fizetett. 1847 elején megint szóba került egy nagyobb szállásnak mulhatatlan bérlése.

A közgyűlés megbizta a választmányt, hogy szemeljen ki Pesten egy fekvésénél és építésénél fogva «az intézet nemcsak jelen állapotának, hanem nagyszerű jövődjének is megfelelő» házat, vagy ha ilyent nem talál, igyekezzék telket, egyesületi ház építésére alkalmas tét szerezni. Ugyanezen évben egy kiküldött bizottság a közgyűlésnek jelentést tett néhány megtekintett telekről és házról. A gyűlés az Almásy Pállal kötött előleges szerződést helyben hagyva, annak az egyetem- és zöldkert- (most reáliskola-) utcában, tehát a takarékpénztár mai központi épületének helyén, 640 négyszög ölnyi területen fekvő egy emeletes két házat 88,000 p. frton és 400 arany kules-pénzen való megvételét határozta el, a mi az átírási költségekkel együtt 92,898 frtra ment, és külön bizottságot utasított, hogy az új intézeti épületre készítsen tervet és költségvetést. Az el is készült, helyben is hagyatott, de a beállott politikai zavarok miatt a házépítés tervét el kellett halasztani s a viharos időkre a megye házában meghuzódni.

A takarékpénztár-egyesületnek is megnehezültek napjai 1848-ban és még inkább 1849-ben. A párisi forradalom, az olasz tartományokba küldendő haderőre szükséges ezüstpénz beszerzése, a bank jegyeinek hiányos ércfedezete megrendítették a közhitelt.

A Pesti hazai első takarékpénztárnál a kivevők márczius három első napján tömegesen jelennek meg és szedik ki betéteiket. A választmány rögtön kisegítőképen a pesti kereskedelmi banktól váltóra 20,000 p. forintot vesz fel és egyuttal a helytartótanácsához 100,000 p. forint kölcsönért folyamodik; a közalapítványi pénztárból ki is fizették a százezer forintot, de az nem sokáig pótolta a betétek tömeges kiszedését. A választmány márczius 22-ikén szükségesnek látja az e hó 25-ikén lejáró 20,000 forintos váltóhitel megújításáért és a helytartótanácsnál további száz-ezer forintnyi kölcsönért tenni lépéseket. A mellett kimondja, hogy egyelőre semminemű új kölcsönt nem ad, a betétek visszafizetésénél pedig a szabályszerű felmondási idő meg lesz tartandó. A betétek mindegyre visszavonatnak, s a választmány márczius 31-ikén küldöttséget menez a helytartótanácsához az ígért másik százezer forint kölcsön folyóvá tétele végett. De itt nehézségeket támasztottak; mire a küldöttség *Klauzál Gábor* miniszterhez fordult, a kitől azon megnyugtatót nyerte, hogy a helytartótanács ad 100,000, szükség esetén 200,000 frt kölcsönt azon feltétel alatt, hogy a takarékpénz-

tár egész nap több helyen fizessen a betevőknek. Ezt kivihetetlennek tartotta a választmány, s ennek következtében a pénztár a kimerüléshez jutott. Most a választmányi ülésen jelen volt tagok egy része kölcsönt ajánlott fel, nehogy a betevők kielégítése fennakadjon. Május elsején az országszerte mutatkozó bajok következtében a betétek és törlesztések ismét elakadnak, a betétek visszavétele fokozódik. Julius 9-én a takarékpénztárnak nem volt több, mint 15,000 frt készpénze. Egy küldöttség tehát *Kossuth* pénzügyminiszterhez megy 100,000 forintnyi hitel kieszakozlése végett, a ki készséggel megajánlotta a kölcsönt és pedig 5%-kal kamatozó, félévénként lejáró, 50 és 100 forintos kincstári utalványokban.

A közviszonyok mindinkább elborultak. A nemzeti kormány kénytelen volt a haderőre szükséges költségek s a 61 milliónyi deficit fedezése végett augusztus végén 5, 10 és 100 forintos pénzjegyek, államjegyek, kibocsátására felhatalmazást kérni. A Pesti hazai első takarékpénztár, miután az országos kincstártól száz-ezer forint erejéig fölvevett kamatozó utalványokkal sem győzte a tömeges kivételeket, már július 21-ikén elhatározta, hogy ismét és pedig 400,000 forintnyi kölcsönért folyamodik. *Kossuth* azonban másnap kijelentette, hogy nem bír kölcsönrel segíteni az egyesületen.

Minthogy a segély megtagadtatott és az intézet pénzereje kimerült, a választmány elhatározta, hogy, míg az ingatlanokra adott kölcsönök visszafizetéséből pénz be nem foly: kénytelen a betétek visszafizetését felfüggeszteni; csak kamatokat fizet ki s kisebb betétekből 10—20 forintos részleteket. Ezen határozatot a hivatal ajtajára azonnal kiszeggettette.

Ezen korlátok közt a takarékpénztár folytatta a betétek kifizetését egész szeptember végeig. Ekkor, *Jellasics* hadaival Buda felé tartván, a fővárost veszélyeztetnek hitték. Az intézet értékeit az ellenség elől biztonságba helyezni szükségesnek mutatkozott: a takarékpénztár szeptember 29-én működését megszüntette. *Jellasics* megveretése után október közepén az intézet ismét megkezdte működését és a betevők igényei kielégítettek, sőt a közalapítványi 150,000 frtnyi adósságból október és november folyamán 80,000 frtot visszafizettek.

Most azonban egy más természetű veszedelem fenyegette az intézetet. A közönség a sokféle kétes értékű bank- és pénzjegyet a takarékpénztárba viszi. Különösen a 100 frtos pénzjegyek tömegesen adtak be a takarékpénztárba. A választmány márczius 1-én kimondta, hogy egyelőre 50 frtnál nagyobb betétet egyszerűen el nem fogad. Az egy fél év előtt pénzszükével küzdő intézetet a különféle pénzjegyek most elárasztással fenyegették. A bizalmatlanság valamennyi iránt oly általános volt, hogy mindenki igyekezett penzkészletét a takarékpénztárba rakni, arra számítva, hogy idővel majd jobb értékűt kap vissza. Mikor *Windischgrätz* május 8-iki hirdetésével kijelentette, hogy az 5 és 100 frtos pénzjegyek semmiféle közpénztárnál el nem fogadtatnak, ellenben az érczalapal fedezett magyar bankjegyekről azt ígerte, hogy ezek osztrák bankjegyekre fognak felváltatni: mindenki szabadulni kívánt 5 és 100 frtos jegyeitől.

A császári alterego azonban márczius 12-diki rendeletével azt hirdette, hogy a magyar pénzjegyek a forgalomból egyáltalán kitiltvák, az 1 és 2 frtos magyar bankjegyek pedig csak 4 millió frt erejéig váltatnak fel az osztrák nemzeti bank jegyeire: a takarékpénztár választmányja kénytelen volt kihirdetni, hogy magyar pénzjegyeket többé semmi czímen el nem fogad, magyar bankjegyeket pedig záros határnapig.

A magyar bank- és pénzjegyek iránt utóbb, kívánt Buda bevétele után, mindamelllett, hogy *Windischgrätz* az érczalapot elragadta, megint helyreállott a bizalom és a takarékpénztárhoz bőven gyűltek betétek, úgy, hogy a választmány a nemzeti kormányhoz a töle mult évi júliusban fölvevett 100,000 forint kölcsönből még fönlevő 70,000 frtot visszafizethette.

Megkezdí újból a hitelezést ingatlanokra; de a pénz elhelyezése nem sikerül. A betevők nem kívántak visszafizetést; ellenben folyton szaporodtak a betétek és pedig azon mértékben, a mint a szabadságharcz rosszra fordultával a magyar bank- és pénzjegyek értéke csökkent. A választmány tehát, minthogy az intézetnél elhelyezett pénzeket semmire sem tudja fordítani, elha-

tározta, hogy betétet el nem fogad; ellenben folytonosan fizet a kivevőknek, adósság-törlesztést pedig csak lejárat esetén fogad el.

A függetlenségi harc gyászos kimenetele után a takarékpénztárnak is be kellett szolgáltatni a magyar pénzjegyeket. Julius 18-ikán az igazgató 177,167 forintot adott át a katonai parancsnokságnak.

A magyar jegyek elégetése folytán az intézet csak augusztus 6-dikán birta a pénztárt ismét megnyitni.

A pénz szűke csak október közepén engedett; az igazgató felhívást intézett az adósokhoz, hogy a hátralékos kamatokat fizessék be. A pénztár helyzete ennél fogva olyannyira javult, hogy a kivevőket bővebben lehetett kielégíteni.

1849 folyamán a jelzálogos kölcsönökért járó kamatoknál nagy hátralék gyűlt fel. Tett ez az év végén 65,435 frtot. Nagy kölcsönt élvezőknél tapasztalta az intézet, hogy 2—3 évi hátralékok támadtak. A tőketörlesztési részletek is elmaradtak. Az 1850 márczius 10-diki közgyűlés e két rendbeli hátralékokra nézve, tekintve ezeknek részben az országos zavarokból való eredetét, azt határozta, hogy azok nem egyszerre, de fokozatosan behajtassanak és főleg e végre 500 frtos ügyészi állást szervezett.

Ugyanezen közgyűlésen, letelvén ismét három év, az igazgatók választása volt napirenden. Igazgatónak egyhangulag *Simontsits Jánost* választották, segédigazgatóul *Fáy Andras* örökösön volt megválasztva; de ő már 1848 május 23-dika óta sem a közgyűlésen jelen nem volt, sem a választmányban és a bizottságokban nem működött.

Az 1850 márczius 10-diki közgyűléstől fogva az egyesület csak egyszer, az év elején tartott közgyűlést. Nyilvánosságra tartozó minden irományát német nyelven is föl kellett terjesztenie. Belső ügyvele azonban ekkor is tiszta magyar volt.

A cs. k. főispán, az országos teljhatalmu biztos meghagyásából, még 1850 ápril havában felmondotta az egyesületnek a megye házában tíz éven túl birt helyiséget; ennél fogva a választmány az egyesület házában üresen állott öt téres szobát kellően berendezte, a takarékpénztárt átköltöztette s működését 1850 szeptember 2-ától fogva, saját házában folytatta.

Az üzlet terjedésével a pénztári kezelés egyre több munkaerőt igényelt, azért a soros napibiztosok számát, mert nem igen pontosan jártak el, már az 1848 februári közgyűlés 40-ről 100-ra emelte. Egyuttal számukra 3 p. frt napi díjat szabott meg. A kettős könyvvitel 1852 kezdetén életbe lépett. Az üzlet jól fejlődött. De az 1849-ben szenvedett vesztések ürompohara csak most telt meg egészen. A közalapítványi főkezményesség az intézetet a 100,000 forintnyi kölcsön visszafizetésére sürgette, melyet pedig *Simontsits* kifizetett s azt mint a közalapítvány tulajdonát vette át a katonaság. A jegyek elégetéséből eredt kárnak tehát az alapítványi igazgatóságra kellett volna esni. Ez pert indított, az intézet elmarasztaltatott, újra ki kellett fizetnie.

Az intézet most 400,000 forintos kamattal nélküli vagy alacsony kamatu kölcsönért folyamodott, hogy ismét megszilárdulhasson és a magyar pénzjegyek elégetéséből eredt kárt lassankint helyrehozhassa. Ő Felsege, méltatva a takarékpénztár emberszerető törekvését, a köznépvárára kifejtett tevékenységét és különösen azt, hogy a magyar pénzjegyek elhamvasztásából a betevőkre semmi kár sem háramlott, hanem azt csakis a részvényesek viselik: helyt adott az intézet kérelmének. A szép elismeréssel ígért és már biztosnak vett kedvezmény azonban elmaradt. Ugy a kárpótlás az elégett pénzért, valamint a kért kölcsön végkép megtagadtatott. Ennek következtében «beadott magyar pénzjegyek» czímen az intézet vagyonából 177,167 frt végkép elveszett.

Az egyesület szervezete s igazgatása ez idő alatt nem változott. De 1853 elején a hivatalos lapban megjelent az a legfelsőbb rendelet, mely kimondja, hogy az ebben foglalt irányszabályok a már fennálló egyletekre is alkalmazandók, és a mely egylet, a nyílt parancs kihirdetésétől számított három hónap alatt engedélyért nem folyamodik, annak működését a hatóság megszünteti.

Hosszas tárgyalgatás után csak 1857 őszén értesíti a helytartótanács az egyesületet, hogy a belügyminiszterium az intézetet részvénytársas-

A KÖZPONTI ÉPÜLET AZ EGYETEM-UTCZÁBAN.

Dörre Tiódar rajza.

A PÉNZTÁRI HELYSÉG AZ EGYETEM-UTCAI KÖZPONTI ÉPÜLETBEN.

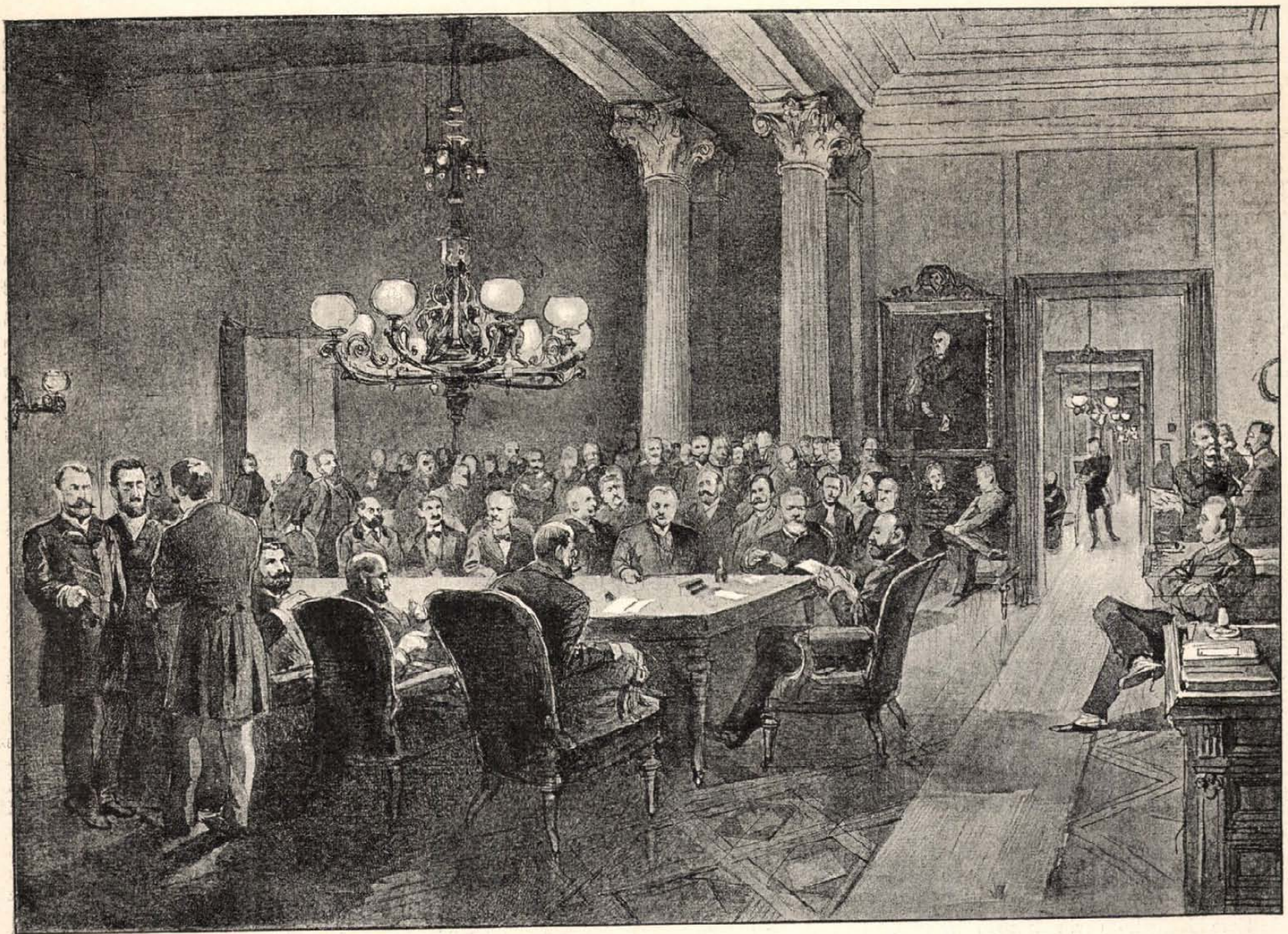
Kinnach László rajza.

A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR.

Dörre Tivadar rajza.

A JÓZSEF-FERENCZVÁROSI FIÓKINTÉZET A KÁLVIN-TÉREN A SZÖKŐ-KUTTAL.

Kimnach László rajza.

A KÖZGYÜLÉSI TEREM AZ EGYETEM-UTCZAI KÖZPONTI ÉPÜLETBEN.

A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR.

ságnak elismeri s alapszabályait módosítások mellett megerősíti.

E módosítások fölött az iratváltás csaknem 13 évig tartott s csak 1865 őszén hagyták végkép jóvá az alapszabályok.

Az egyesület története két főkorszakra szakad. Az első, mely a közkereseti társaságokról szóló 1840: XVIII. törvény uralmától kezdődik, az abszolutizmus ideje alatt meg nem szakad és 1875-vel végződik. A második korszak a kereskedelmi törvénynek, az 1875. évi XXXVII. törvényzikknek 1876 elején történt életbelépésével kezdődik. Az első korszakba esik még az alapítókénak először 1 millióra, azután nemsokára 2.400.000 frtra emelése.

Az igazgató s a választmány hatásköre lényegében e második korszakban is változatlan marad. A választmányi tagok száma 45-re emelkedik, minthogy a fiók-pénztárak a választmányi tagok napibiztosi teendőit lényegesen megszorították.

A hivatali személyzet is fokozatosan szaporodik.

A választmányi tagok először 1869-ben részesülnek jutalékban; addig minden díjazás nélkül működtek. Ezen évben a részvénytőke már 1.000.000, az osztalék, 1200 részvény után, egyenkint 240 frt volt. Jutalékul a tiszta jövedelem 5%-a a választmány tagjainak, és az igazgatónak külön 1% jár. Az igazgató fizetése 200 aranyról 400-ra, azután 2500, majd 3500 és 1868-ban 6000 frtra emelkedett, azonkívül az anyaintézetben szabad lakása volt. A hivatalnokok közt a tiszta jövedelemnek 3%-át osztották szét jutalékul. A szervezet és igazgatás megmaradt így az új kereskedelmi törvény életbelépéséig.

1856 július 25-dikén meghal *Simontsits János*, az egyesületnek megalakulásától fogva igazgatója. *Fáy András*, ki az 1848-diki viharos napok kezdete óta a választmányban meg nem jelent, az említett napon, mint örökös segédigazgató elnököl a választmányi ülésen. Méltatja *Simontsits* érdemeit az egyesület körül s kijelenti, hogy ő maga, egészségének s különösen szemévilágának gyengesége miatt, még ideiglenesen sem vállalhat igazgatói feladatot és ideiglenes igazgató választására hívja fel a választmányt. *Hajós József*, a választmányának több év óta tevékeny, kiváló tagja, ki már *Simontsits* betegeskedése alatt az igazgató teendőit végezte, választatik meg ideiglenes igazgatónak. Az augusztus 27-diki rendkívüli közgyűlésen ismét és utolszor *Fáy András* elnököl; ekkor megválasztják igazgatónak nagy szótöbbséggel *Hajós Józsefet*.

Az örvendetes fejlődés mindinkább érezhetőbbé tette, hogy az egyesület házában elfoglalt helyiség nem felel meg céljának. Megszerezték hát a szomszédos telket és földszintes házat a reáliskola-utczában; s az 1866 őszén tartott közgyűlésben elhatározták, hogy mindkét telekre diszes három emeletes házat építtetnek. *Ybl Miklós* műépítész készítette a tervet. Az épület, a belvárosnak mindenestre disze, elkészült 1868 szeptember havában, és ezen hó 20-dikán *Hajós József* igazgató már az új helyiségben nyitotta meg a választmányi ülést. Az építési költség és a telek ára együttvéve 697.920 forint. Ezen házban az igazgatónak állásához illő szabad lakást rendeztek be.

Ez volt az építkezés terén hosszasan előkészített első lépés, melyre aztán nyomban több következett. Az egyesület üzlete növekedik. Célyszerűnek mutatkozott azt helyileg megosztani, s a közönségnek a pénz betételét megkönnyíteni; 1868 október 1-én a terézvárosi, 1869 június 15-ikén a józsefvárosi, 1882 június 1-én a lipótvárosi, s 1887 augusztus 1-én a budai fiók-takarékpénztárt nyitja meg az egyesület.

Mindezek bérelt helyiségben nyitak meg. Az egyesületnek azonban elve, hogy a mint ingatlant, házat, ne birjon többet, mint a mennyi üzletéhez szükséges: úgy viszont hivatalait lehetőleg saját házaiban tartsa. Azért azon váci-körúti házat, melyet a terézvárosi fiók számára bérelt, nemsokára megszerezte s diszesen kiépíttette. A józsef-ferenczvárosi fiókot a Kálvin-térre kiszögellő egyik házban nyitotta meg; csakhamar megvette a szomszédos Két pisztoly-féle telek nagyobb részét, és *Ybl Miklós* terve szerint pompás négy emeletes házat emelt. A fővárosnak díszére szolgál az a monumentális szökőkút, melyet ugyancsak *Ybl* terve

szerint az egyesület 54.000 frt költségen, a Kálvin-tér közepén, állított és a fővárosnak átadott. A budai fiók-pénztár számára a főt és jégverem-utca sarkán egy diszes ház *Czigler Győző* műépítész terve szerint, most jut befejezéshez. Az egyesület ezen négy háza — nem számítva a nyugdíjalap házait — 901.547 forinttal szerepel aktív vagyonában.

Az egyesület fennállásának 15-dik évében, mikor anyagi viszonyai megjavultak, hivatalnokainak nyugdíj-évezetéről kívánt gondoskodni. E végre külön alapot alkottak, melyet 1876-ban 500.000 frtra emeltek. A nyugdíjra jogosultak fizetésükből semmivel sem járulnak az alaphoz s a nyugdíj kiszabását igen méltányos szabályzat majdnem egy évtizeddel előzte meg az 1885. évi XI. törvényzikk hasonló intézkedését.

Fáy András nevén 1862 elején az egyesület oly alapítványt létesített, mely értékes irodalmi művek alkotására buzdítana. A Fáy-alapítványnak több becses munka létrejöttét köszönhetjük.

Fáy András 1864 július 26-ikán reggel halt meg. A választmány ülést tart és a jegyzőkönyvbe egyebek közt e szavakkal iktatja be a nagy halott érdemeit:

„Ez esetben a halál egy hosszúra terjedt, olyan tetdús életet oltott ki, melynek hálás emléke a boldogultnak a közügyek minden ágaiban és az irodalom mezején az utolsó perczig soha meg nem szűnt munkássága s hasznos közreműködése által szerzett eredményeinél fogva örökké élni fog... *Fáy Andrásnak*, mint a takarékpénztárak eszméje legelső megpendítőjének, az utókor által is kegyelettel említendő neve a magyar hazában fennálló s még jövőben is felállítandó takarékpénztárakban mind megannyi diszes emlékoszlopokban fenn fog maradni s élni fog a késő századokig.»

Az igazgatósági termet ma *Fáy András* mellszobrára *Izso Miklóstól*, a nagytermet szintén az ő képe *Barabás Miklóstól* — s ugyanezen művésztől *Simontsits* és *Hajós* képe díszíti. Az egyesület anyagi támogatásával alkalmazta Zemplénmegye egyik bizottsága *Fáy András* kohányi szülőházán, születésének századik évfordulójára, azt az emléktáblát, melyen olvasható:

„E házban született 1786 május 30-ikán *Fáy András* kitünő író s hazafi s a Pesti hazai első takarékpénzár-egyesület alapítója. Használni vala élte törekvése, jelszava.»

A hatvanas évekből ered két jótékony alapítvány. 1865-ben 1000 frtnyi ösztöndíj alapítatik a Pest városi főreáltanoda részére, mely rövid idő múlva 2100 frtra emeltetik, s ebből két tanuló részesül ösztöndíjban. A másik alapítvány: az 1848—49. évi rokkant honvédeknek saját tüzelyükön való ellátására felajánlott 10.000 forint.

Az 1875-ben alkotott kereskedelmi törvény szükségessé tette az egyesület igazgatásának változtatását. Az eddigi 45 tagu választmány helyébe 10 tagu igazgatóság lép. A számadások megvizsgálására a kezelést időszakonként is ellenőrző, 6 tagu felügyelő bizottság lép, mely állandóan ellenőrzi az ügyvitelt és az igazgatósági üléseken egy-két tagja által képviseltetik. A közgyűlés helyett most a 10 igazgatósági tag választja a maga köréből az elnököt, kinek feladata «a társasági ügyek egységes vezetése». Az igazgatóság hívja meg a pénztárakhoz a 16 napi biztost, kiknek díjazása a kezelési költségek sorába tartozik. Az igazgatósági elnöknek megmarad a fizetésen fölül az 1%-os jutalék; a választmány-nak járt 5%-os jutalék most úgy oszlik meg, hogy 4% jut az igazgatóság és 1% a felügyelő bizottság tagjainak. Az egyesület hivatalnokai 3% jutalomban részesülnek. Az igazgatóság elnökeül *Hajós Józsefet* választotta.

Az alapszabályok 1880. évi módosítása alkalmával az igazgatósági tagok számát 9-re szállították le, jutalékukat pedig 6%-ra, a felügyelő bizottsági tagokét 1½%-ra emelték. Az elnök, később a vezérigazgató, jutaléka változatlan marad, de 1880-ban a közgyűlés az igazgatósági elnök fizetését 6000 frtről 12.000-re emeli. *Hajós József*re nézve érdemeinek elismeréseül kivételképp kimondatott, hogy, bár ő nem hivatalnok az egyesületnek, mégis ezen fizetése után fog nyugdíjban részesülni. 1881-ben az elnökre nézve az a változás történt, hogy nem az igazgatóság, hanem a közgyűlés választja s hogy ő e szerint társasági s egyszersmind igazgatósági elnök. 1882-ben újabb változás történik. *Hajós* egészsége meggyengülvén, maga volt kénytelen megpendíteni, hogy különítsék el az igazgatósági elnök teendőjét és állását a vezér-

igazgatói teendőktől és állástól; és hogy az igazgatóság bizzon meg valakit a vezérigazgatói teendőkkel.

Az alapszabályokat 1881-ben ily értelemben módosították. *Hajós*, midőn gyengélkedése öregbedni kezdett, 1883 márczius 22-dikén bemutatta az igazgatóságnak a közgyűléshez intézett lemondását. A vezérigazgatói teendőkkel ideiglenesen *Steiger Gyula* igazgatósági tag bízattik meg.

Az ápril 14-dikén tartott közgyűlés elfogadván *Hajós* lemondását, az alapszabályokat akként állította helyre — s ezek azóta úgy állanak is fenn — a mint 1876-ban az igazgatóságra nézve lényegileg alakultak.

1883 ápril 24-dikén az igazgatóság, megbízatásának hátralevő idejére a tanácskozáskor vezetésére elnöknek *Várady Károlyt*, az egyesület ügyeinek vezetésére pedig vezérigazgatóul *Steiger Gyulát* választja. *Várady* 1885 december végén lemond állásáról és kilép az igazgatóság kötelékéből. Erre az igazgatóság 1886 január 2-diki ülésében *Steiger Gyula* vezérigazgatót elnökének is megválasztja, és azóta személyében ez a két állás ismét egyesítve van. Fizetése, szállása s jutaléka, mint vezérigazgatónak, ugyanaz, a mi *Hajósé* volt. *Steiger* 1869 óta a választmányának és igazgatóságának egyik legtevékenyebb tagja. Nem volt fontosabb jogi, pénzügyi s szervezeti kérdés, melynek megindításában és megoldásában ne jutott volna neki kiváló szerep. *Hajós* hosszas gyengélkedése alatt az egész akcióit lényegileg ő vitte. A mióta pedig mint vezérigazgató az ügyek élén áll, az intézet tevékenysége feltűnően fokozódik és üzlete mind nagyobb térre hat ki. Tanúsítja ezt a betétek meglepő emelkedése s tanúsítja az egyes üzletágakról szóló kimutatások.

Magyarország ezen legelső s ma már nemcsak hazánk, hanem az egész monarchia egyik legtekintélyesebb hitelintézetének keletkezéséről, fejlődéséről a félszázados emlékünnap alkalmára fölülte érdekes monografiát írt *Fenyvessy Adolf* jeles közgazdasági írónk, az intézet levéltárából és üzleti könyveiből vett adatok alapján. A mit az intézet történetéről és szervezéséről a fönnebbiekben elmondtunk, szintén e nagy gonddal és lelkiismeretes megbízhatósággal írott terjedelmes tanulmányból van merítve. A nyújtott képet befejezzük néhány számszerű adattal, mely minden szónál ékeesebben hirdeti a kicsi szerény kezdetből keletkezett intézet megnövekedését, mint ezen a téren nálunk páratlanul álló példát.

Mint említettük, az intézet keletkezésekor 20 pengő krajczárra volt megállapítva a legkisebb és 100 pforintra a legnagyobb betét. Ma a betét összege nincsen korlátolva s a pénztárban kiki annyit helyezhet el, a mennyit csak tud és akar.

A betétek összege volt az első év (1840) végén 62.962 pforint. 1844-ben már túlhaladták az egy, 1845-ben a két milliót. Ettől kezdve a betétek összege a viharossá vált idők folytán sokáig ingadozott. De 1861-ben már meghaladta a tíz milliót s ettől kezdve csaknem állandóan növekedett. 1871-ben jóval több lett 30 milliónál s 1876-ban megközelítette a 45 s egy évvel utóbb túlhaladta az 50 milliót. 1886-ban eljutott a 80 millióig s ma, az ötvenedik év végén, 91 millió a betétek összege.

Kezdetben az intézet, váltótörvényünk nem lévén, inkább jelzálogra nyújtott kölcsönt. Az első évben kiköleszött 60.810 frtnak több mint fele (35.210 frt) jelzálogra volt kiadva. 1888 végén a kötvénykölcsönök, tehát a kibocsátott kamatozó kötvények összege közel 17 milliót, 1889 végén 18.870 ezer frtot tett.

A váltótörvény életbe lépte után első években (1845—47) a váltótárca állománya 356 ezer frtről 136 ezerre csökkent, sőt 1848-ban 16.790-re, 1849-ben pláne 11.500-ra szállott alá. 1864-ben már 3 és fél milliót meghaladt a váltószámítás. Ma 14 milliót tesz a váltótárca állománya, míg az értékpapirokra adott kölcsön 1873-ban, mikor a legmagasabban állott, 1.267.000 frtra emelkedett s 1877-től maig 4—600 ezer között változik.

Értékpapírt kezdetben nem vásárolt az intézet. Papírokba akkor fektetett először tízezer forintot, mikor a 80 millió «önkéntes» császári kölcsönhöz ő is hozzájárulni kényszerült. Ezen is túl adott, s 1860 óta az intézet nem tart többé osztrák értékpapírt. 1866-ban 850 ezer

frtja volt értékpapirokban, ma van 28 milliója. Időközben volt azonban 38—39 milliója is, nem számítva a tartalék- és külön tartalék-alap értékeit, a kisbirtokosok földhitelintézetétől átvett zálogleveleket s az állampénztári kamatozó jegyeket.

Adót az intézet csak az abszolút uralom alatt kezdett fizetni, fizetett pedig eleinte 3689 frtot. Ma fizet 381,759 frtot, melyből 350 ezer forint betéti kamatadó, a többi részvénytársulati adó.

Az alakulásakor az alapító részvényeseknek nem kellett részvénytökét befizetni, csak a tartalék-alapnak járó 6% kamatot fizették tíz éven át. A részvény nem szólt bizonyos összegre, hanem 629 részvény levén, az egyesületi összes vagyonnak $\frac{1}{629}$ részére. A tartalék-alap 1847-ben már meghaladta a 100,000 forintot, s a jövedelemből kétezer frt jótékony czélokra fordítatván, egy-egy részvényre még 12 frt osztalékot lehetett kifizetni, úgy 48-ban is, a mikor kétezer forint a «hon segedelmére» fordítatott. A szabadságharc után a tartalék-alap, mely már 189 ezer forintra nőtt vala, 67,800 frtra szállt alá. 1853-ban a közczélokra szánt kétezer forint levonása után egy-egy részvényre 60 frt jutott.

1868-ban kimondatott, hogy a tartalék-tőke egy millió frtra emeltetik, s hogy 629 darab új részvény bocsátatik ki 1200 forinton. A megelőző évben egy-egy részvény osztaléka már 130 frt, tőzsdei árfolyama 1360 frt volt. Alájegyzés azonban 629 helyett csak 573 új részvényre történt, a választmány által megvett két igazolvány nélkül a részvények száma 1200 lett. Ezek nem szólnak bizonyos összegről, hanem az intézet összes vagyonának $\frac{1}{1200}$ részéről. 1869-ben 200 ezer forint erejéig új tartalék-alap gyűjtése, 1871-ik évben az alapítókénak egy millióról 2,400,000 forintra emelése s 1200 darab 1000 forintos új részvény kibocsátása, 1872-ben 600 ezer forinttal új tartalék-alap alkotása határozatott el. A tartalék-alap 1889 végén 2,524,535 frt volt. De a kockázatok nagyobb fedezése végett «külön tartalék-alap» is állított, az értékpapiroknál előfordulható veszteségek pótlására. Az értékpapirokból 1875-ben 602 ezer frt volt a nyereség. Ebből 133 ezer az intézeti házak értékének leszállítására, 468 ezer frt pedig erre a külön tartalék-alapra fordítatott, mely azóta 1888-ig már 6,765,000 forint valóságos értéket ért el s így meghaladja az értékpapirok 26,678,000 frtnyi névértékének negyedrésztét.

E különtartalék-alapból hasított ki 1882-ben a záloglevelek biztosítására szolgáló 500,000 frtnyi külön alap, mely 1884 végén már 1 millió 467 ezer frtra emelkedett.

Van azonban az intézetnek még más alapja is: a nyugdíjalap, mely tisztán az intézet vagyona. Az egyesületi hivatalnokok semmivel nem járulnak hozzá. 1854-ben létesült s azóta dotáltatik. Ennek 500 ezer frtra emelését már 1876-ban határozták el, mely állandóan jövedelmező vagyonba: házakba van elhelyezve.

A nyereség és veszteség kimutatása a kettős könyvvitel behozatalával 1852-vel kezdődik. De a tiszta jövedelem évről évre van kimutatva. Volt pedig az első évben a tiszta jövedelem 508 frt, az ötvenedikben 1,536,000 forint.

Így nőtt meg az az intézet, mely a vármegye-ház egy ingyenes szerény kis szobáskájában három hivatalnokkal kezdte meg üzletét. Ma az anyaintézetnek majdnem egész épületét, a fiók-intézetek házaiban is nagy helyiségeket foglalnak el a hivatalok s 16 napi biztoson kívül ma 84 hivatalnok végzi az egyesület teendőit, 2273 frt volt az első, 209,984 frt az 50-ik év kezelési költsége.

A jótékonytságot 1847-ben kezdte meg az egyesület a fővárosi szegényeknek szánt 2000 frttal. A válságos évek alatt számbavehetőbb jótékonytságot nem gyakorolhatott, de 1853-tól kezdve nem volt év, hogy tetemes összegekkel ne adózott volna a szegénység enyhítésére, jótékony és kulturális hazai czélokra. Az utóbbi években 26 ezer, 1889-ben 30 ezer forint jutott ily czélokra.

Ez adományok levonása után fennmaradó tiszta jövedelem a részvényesek között osztatik ki. 1847-ben volt először osztalék, 629 részvény mindenikére 12 frt, 1889-ben, mikor 2400 a

SCORBITTNE EVANGELINE ASSZONYSÁG.

VILÁGFELFORDULÁS.

részvények száma, 450 frt jutott minden részvényre osztalékul. Egy részvény ára lehetett 1847-ben 100—120 frt, ma több, mint 10 ezer forint.

Önerzettel tekinthet az intézet ily eredmények után félszázados multjára, s arra az osztatlan bizalomra, melylyel a nagy közönség megajándékozza. De ez is bizalommal tekinthet reá, mert akár a kezelés puritán tisztaságát, akár a csak kissé is kényes, bár talán nagyobb nyereséget ígérő üzletektől való nemes irtóztatását, akár a szakszerű, pontos, körültekintő vezetést, akár a hazafiságot, akár végre azt a humanitárius elvet tekintjük, mely alatt az intézet keletkezett s melyet azóta mindig vezérelveinek tekintett, — büszke lehet minden jó hazafi, hogy egy ilyen pénzügyintézetet bir fölmutatni, mely önértékéből nőtt nagygyá s a legválságosabb időkben is megőrző tiszta magyar jellegét.

VILÁGFELFORDULÁS.

REGÉNY.

Írta VERNE GYULA, francziából ford. HUSZAR IMRE.

(Folytatás.)

Mindig ez a különös záradék, a mely már a felhívásban is feltűnt és némelyeknél mosolyt, másoknál azonban komoly figyelmet ébresztett.

— Megnyitom az árverést! — mondá a becsülőbiztos rezgő hangon.

És mialatt elefántcsont kalapácsa remegett a kezében, régi árverezési szokásaihoz híven, orrhangon utána tevő:

— Van vevőnk négyszögmérföldenként tíz centért.

Tíz cent, vagyis egy dollár tizedrésze, összesen negyvenezerhatszáz dollárt jelentett, az egész földszark körüli régióért kiált ár gyanánt.

Akár volt Gilmour André R. becsülőbiztosnak vevője ily árért, akár sem, tény az, hogy a kínálatot azonnal felverte Baldenak Erik, a dán kormány nevében.

— Húsz cent! — mondá.

— Harmincz cent! — mondá Jansen Jakab Hollandia nevében.

— Harminczöt! árverezett Harald János Svéd és Norvégország rovására.

— Negyven! — kiáltá Karkov Boris ezredes az összes oroszok nevében.

A legutóbbi ajánlat már százhetvenkétezer nyolczszáz dollárt képviselt, pedig az árverés csak most kezdődött!

Meg kell jegyeznünk, hogy Nagy-Britannia képviselője mindeddig még a száját se nyitotta ki, sőt erősebben összeszorította az ajkait, mint valaha.

Másfelől Forster Vilmos S., a tőkehal ügynök, teljes némaságba burkolta magát, sőt mi több, e pillanatban a «Mercurial of New Found-Land» című hirlap olvasásába látszott elmerülve lenni, a mely a hajók megérkezésének idejét és a tőkehal árfolyamát tartalmazta az amerikai piacokon.

— Negyven cent, négyszög mérföldenként! ismétlé Flint fülrepsző és mintegy trillában végződő hangon. Negyven cent.

Donellan őrnagy négy kollegája egymásra tekintett. Vajjon már a küzdelem elején kimerítették volna illető hiteleiket? Máris kénytelenek volnának elhallgatni?

— Negyven cent, uraim! — mondá Gilmour André R. — Ki ad többet? . . .

Negyven cent! . . . A földszark ingatlanok valóban többet érnek . . .

Az ember szinte várta volna, hogy utána tegye:

— Kezeskedem, hogy csupa jég az egész.

De a dán kiküldött így szólt:

— Ötven cent.

A hollandi kiküldött még tíz centtel verte fölebb.

— Hatvan cent négyszögmérföldenként. — kiáltá Flint. — Hatvan cent! Senki többet?!

Ez a hatvan cent már kétszáznegyvenezer kétszáz dollárnak, tehát bizonyára igen respektabilis összegnek felelt meg.

A hallgatóság nagyon meglegedett morajjal fogadta Holland kínálatát. Sa-

játszerű, de szokásos és természetes szép tü-nemény volt, hogy a nyomorult cokneky, a szegény ördögök, a kiknek a zsebében keresve se lehetett volna egyetlen fillért találni, leginkább látszottak érdekelve lenni a dollárok harczában.

Azonban Jansen Jakab közbelépése után Donellan őrnagy felemelte a fejét és Toodrunk Deanra nézett. De titkárának egy észrevétlen tagadó intésére nem nyitotta fel a száját.

Forster Vilmos S. folyvást nagyon el volt mélyedve az újságolvasásba és néhány jegyzetet irt fel plajbászszal.

Maston J. T. pedig egy kis fejbiccentéssel vizonozta Scorbittné Evangeline asszonyság mosolyát.

— Rajta, uraim, kissé élénkebben! . . . Nagyon huzódik a dolog . . . Puhán, nagyon puhán megy! — mondá Gilmours André R. — Halljuk! Halljuk! Senki többet? . . . Leüsssem?

És a kalapácsa felemelkedett és megint alá-súlyedt, mint a szentelt-víz-hintő egy falusi sekrestyés ujjai közt.

— Hetven cent! — mondá Harald János tanár kissé reszkető hangon.

— Nyolczvan! — vágott vissza csaknem közvetlenül utána Karkov Boris ezredes.

— Halljuk! Halljuk! . . . Nyolczvan cent — kiáltá Flint, a kinek szemei szinte kigyúladtak az árverés hevében.

Toodrunk Dean egyetlen intésére Donellan őrnagy felkelt, mintha egy rugó lökte volna fel a székéről.

— Száz cent! — mondá szárazan Nagy-Britannia képviselője.

Ez a két szó négyszázhétezer dollár erejéig kötelezte Angliát.

Azok, a kik az Egyesült-királyságra fogadtak, «Hurráht» ordítottak és e kiáltást a közönség része visszhangozta.

Azok pedig, a kik Amerikára fogadtak, meglehetősen megnyult arczzal tekintettek egymásra. Négyszázhétezer dollár! Ez már elég nagy összeg volt, az éjszaki sark mesés birodalmáért. Négyszázhétezer dollár ára jéghegy, jégmező és jégtorlasz!

És a North Polar Practical Association embere még egy szót se szólt, de még csak a fejét sem emelte fel! Vajon el fogja-e végre magát szánni az árverezésre? Ha csak azt akarta bevárni, hogy a dán, svéd, hollandi és orosz kiküldöttek kimerítsék a hitelüket, úgy látszott, mintha e pillanat már elérkezett volna. Magatartásuk arra vallott,

hogy Donellan őrnagy száz centes ígérete előtt hajlandók voltak abban hagyni a küzdelmet.

— Száz cent négyzögmérföldenként! — ismétlé két ízben a becslőbiztos.

— Száz cent!... Száz cent... Száz cent! — ismétlé Flint kikiáltó, szócsövet képezvén félig becsukott kezével.

— Senki többet? — kérde Gilmour André R. — Jól megfontolták?... Nem fogják megbánni?... Leüsem?

És ezzel felemelte a karját, a melyen a kéz a kalapácsot tartotta és egy kihívó pillantást vetett a hallgatóságra, melynek moraja megilletődött csöndnek engedett helyet.

— Először?... Másodszor?... mondá Gilmour André R.

— Száz cent — mondá nyugodtan Forster Vilmos S., a nélkül, hogy csak fel is tekintett volna, miután az ujságja egyik lapját megfordította.

— Hip!... hip!... hip! kiálták a fogadók, a kik a legmagasabb összegeket tartották az Egyesült-Államokra.

Gilmour André R. elmulni engedett néhány pillanatot, a melyek «oly hosszúaknak látszottak, mint megannyi század». A tőkehal-ügynök tovább folytatta a hírlapolvasást és számokat írt fel plajbászával, a melyek nyilván semmiféle összefüggésben sem álltak a szőnyegen forgó ügygyel. Vajon ő is a hitele fenekére jutott volna el? Vajon lemondana-e a további árveresről? Vajon azt vélte-e, hogy a százkilencvenöt cent négyzögmérföldenként, vagyis hétszáz kilencvenháromezer ötven dollár az egész földszark körüli ingatlanért már is elérte a képtelenség legvégső határát?

— Száz kilencvenöt cent! mondá a becslőbiztos. Senki többet?...

És készen látszott állni, hogy lebocsássa a kalapácsot.

— Százkilencvenöt cent! ismétlé a kikiáltó.

— Itélje oda!... Itélje oda!

Ez a kiáltás több türelmetlen hallgatótól származott és szinte rosszalni látszott Gilmour André R. habozását.

— Először... másodszor! kiáltá Gilmour André R.

kevesebbé volt kikelve magából. Ilyen ár mellett négyzögmérföldenként az összes vételár nyolczszáztizennégy ezer dollárnyi óriási összegre rugott, és látni való volt, hogy a britanniai hitel nem engedi meg ezen összeg átlépését.

— Kétszáz cent! ismétlé Gilmour André R.

— Kétszáz cent! ordítá Flint.

— Először... másodszor!... folytatá a becslőbiztos. — Senki többet?...

Donellan őrnagy egy önkéntelen mozdulattal újból felemelkedett és a többi kiküldöttekre tekintett. Ezek azonban már csak ő benne reménykedtek, mint a ki egyedül volna képes megakadályozni, hogy a földszark körüli ingatlanok Európán kívüli hatalmasság kezére kerüljenek. De ez az erőfeszítés volt a legutolsó. Az őrnagy felnyitotta a száját, aztán ismét becsukta, és az ő személyében Angolország leroskadt a székre. És... harmadszor! kiáltá Gilmour André R. a kalapácsal az asztalra koppantván.

— Hip!... hip!... hip!... az Egyesült-Államok tiszteletére! — ordították a győztes Amerika fogadást tartó párhivei.

Barabás Miklós 1845-iki rajza.

FÁY ANDRÁS, ÖRÖKÖS SEGÉDIGAZGATÓ 1840—1864-IG.

Barabás Miklós 1844-iki rajza.

SIMONTSITS JÁNOS, IGAZGATÓ 1839—1856-IG.

A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR-EGYESÜLET IGAZGATÓI.

Donellan őrnagy is felkelt. Hosszú nyaka gépiesen ingott a vállai által képezett szögeken és ajkai úgy előrenyúltak, mint egy madárnak a csőre.

A pillantásával lesujtotta az amerikai társulat hidegvérü képviselőjét, de nem sikerült kicsikarnia még egy pislogó visszapillantást sem. Ez az ördögös Forster Vilmos S. meg sem mozdult.

— Száznegyven, — mondá Donellan őrnagy.

— Százhatvan, — mondá Forster.

— Száznolczvan, — kiáltá az őrnagy.

— Százkilencven, — mormogá Forster.

— Százkilencvenöt cent, — ordítá Nagy Britannia képviselője.

S e szavak után összefonta karjait a mellén és késznek látszott szembeszállni az éjszakai-amerikai szövetség mind a harmincznyolcz államával.

Hallani lehetett volna egy hangya lépteit, egy potyka uszását, egy pillangó röpülését, egy hernyó mászását, egy bacillus mozgását. Minden szív Donellan őrnagy ajkán csüggött. Egyébkor oly mozgékony feje nem mozdult többé. Toodrink Dean oly hevesen vakarta a koponyáját, hogy csaknem leszedte róla a fejbőrét.

Valamennyi szem a *North Polar Practical Association* képviselője felé fordult.

Nos hát, ez a meglepő ember éppen az orrát fujta hosszasan egy óriási nagy koczkás zseb-kendőbe, a melylyel erősen befogta orrlyukainak nyílását.

Pedig Maston J. T. szeméi is rá voltak szegezve és Scorbittné Evangeline asszonyság is ugyanazon irány felé tekintett. És arcaik halványaságán látni lehetett volna, mily nagy volt izgatottságuk, a melyen erőt igyekeztek venni. Vajon miért habozott Forster Vilmos S. tulli-czitálni Donellan őrnagyot?

Forster Vilmos S. másodszor, sőt harmadszor is kifujta az orrát oly zajjal, mintha trombitált volna. De a második és harmadik orrfújás közt szelid és szerény hangon e szókat suttopta:

— Kétszáz cent!

Hosszas reszketés futott végig a gyülekezeten. Aztán az amerikai «Hip-hip-ek» még egyszer fölharsantak és megreszketették a terem nagy ablakait.

Donellan őrnagy lesujtva, letiporva, összelapítva rogyott le Toodrink Dean mellé, a ki nem

Az esemény hire egy pillanat alatt elterjedt Baltimore különböző részeiben, majd a távirtdrótjain az Egyesült-Államok összes területén és végre a tengeralatti huzalon elhatolt az óvilágba is.

«Strohmannja», Forster Vilmos S. közvetítésével a *North Polar Practical Association* lett, ama földszark körüli fekvőségek tulajdonosává, a melyek a nyolczvannegyedik éjszaki szélességi fokon belül léteznek.

Másnap, mikor Forster Vilmos S. a hivatalos jelentést megtette, Barbicane Impey nevét nevezte meg, mint a kinek személyében volt képviselve a nevezett társulat a Barbicane és Társai cég alatt.

(Folyt. köv.)

EGYVELEG.

* **Villamos gáz.** Springfield amerikai városban a petroleumból villamos áram segítségével, melyet izozóvá tett érczapon át vezettek, világító gázt készítettek. A gáz ilyenmü előállítására igen olcsó, 1000 angol köbláb alig kerül 30—35 krajczárba s különösen aczélkészítésnél czélszerűen használható.

A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR IGAZGATÓI.

Midőn Magyarország legelső hitelintézete, a Pesti hazai első takarékpénztár felszázados főnállásának ünnepét üli, be kívánjuk mutatni ama férfiakat, a kik e ma oly szép virágzásra jutott intézetnek élén állottak s mai nagyságának előkészítői, legfőbb tényezői voltak.

A Pesti hazai első takarékpénztár alapítója az irodalmunkban s a közélet más térein is elismert nevű Fáy András vala, kinek ez intézet létrehozása és életbeléptetése körüli érdemeiről bővebben emlékezik az intézet történetét ismertető cikkünk. Ő az intézet igazgatójává választott *Simontsits János* kir. tanácsos s Pestmegyének akkori alispánja mellé aligazgatónak választott s utóbb ebbeli minőségében állandóan megerősített. S valóban *Simontsits* mellett, a ki hivatalos teendőin kívül még a nemzeti színház ügyeinek vezetésével is el vala foglalta, mint annak intendánsa, — Fáy András volt a pesti hazai első takarékpénztárnak nem csak alapítója, hanem az első években vezető lelke is, mindaddig, míg betegsége 1848-ban az intézet éléről visszalépni nem kényszerítette.

Ettől kezdve *Simontsits János* maradt az egyedüli igazgató egész 1856-ban bekövetkezett haláláig. Fáy András ekkor utóljára jelent meg az augusztus 27-ikén tartott rendkívüli közgyűlésen, melyen *Hajós József*, a választmánynak több év óta kiválóan buzgó tagja, választatott meg igazgatónak, kinek vezetésével az intézet csodálatos föllendülése és fölvirágozása kezdődik. Az ő igazgatása elején egyszerre öt millióval szaporodott meg az intézet bevétele (8 millióról 13-ra) és fölülhaladta a 24 milliót. Ez akkor oly ritka siker kétségkívül az ő nagy erélyének és tapintatos vezetésének tulajdonítható. *Hajós* rövid időn oly tekintély lett a pénzügyek terén, hogy minden nevezetesebb vállalat megnyerni igyekezett támogatását és szakértő erejét. Így az első magyar biztosító társaság, melynek alelnöke volt, a magyar földhitelintézet, melynek igazgató választmányi tagja volt, a közép-dunai magyar gőzhajótársaság, mely szintén alelnökének nyerte meg, a közuti vasúttársaság, melynek igazgató tanácsában vett részt, az országos gazdasági egyesület, melynek előbb igazgató választmányi tagja, aztán alelnöke és kertészeti szakosztályának elnöke volt s még számos jó nevű intézetek, melyek szintén tanácsával éltek.

*Hajós József*et súlyos szembaja akadályozta meg a Pesti hazai első takarékpénztár ügyeinek tovább vezetésében. 1882-ben már az elnökséggel egybekötött vezérigazgatói teendőket lehetetlen volt ellátnia s attól fölmentetését és nyugdíjaztatását kérte, 1883-ban pedig az elnökségről is lemondott. *Hajós József*, mint tudjuk, a mult év elején végezte be munkában és sikerekben gazdag életét. Ekkor választatott az intézet vezérigazgatójának, majd egyuttal az igazgatóság elnökének *Steiger Gyula*, kinek igazgatása alatt a pesti hazai első takarékpénztár ötvenéves jubileumát ünnepli most.

Steiger Gyula, a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület ez időszerinti vezérigazgatója és igazgatósági elnöke, született 1837. december 24-ikén Szántón, Abaujvármegyében, jelenleg tehát 53-ik évében van.

Atyai ágon svájci nemesi családból származik, mely teljesen magyarrá lett, midőn *Steiger Gyula* nagyatya a somogy megyei *Stefais* családba házasodott. Elhunyt édes anyja a *Jászói Jászay* családból származott.

Tanulmányait az alsóbb osztályokban Sárospatakon, Egerben, Kassán, a VI-ik osztálytól kezdve Budapesten végezte, ugyanitt 1854-ben kezdvén meg egyetemi tanulmányait.

Szülei az 1848—49-diki események folytán, mint sok más család, elvesztvén szerény vagyonukat, *Steiger Gyula* a kenyérkereseti pályára lett utalva és magát az ügyvédi pályára képezte ki: 1860-ban megnyervén a tudori, 1861-ben pedig mindkét ügyvédi oklevelet. Az ügyvédi pályán azonban csak rövid ideig működött, mert összekötetési folytán már kezdetben is inkább közgazdasági vállalatokkal foglalkozván, 1869-ben gróf *Mikó Imre* akkori közlekedési miniszter meghívására, elfogadta a vasutépítési igazgatóság kisajátítási főnökségét és szerződési viszonyban az állam szolgálatába lépett.

1872-ben azonban, midőn a pesti józsefvárosi választókerület által a képviselőjelöltség elfogadására fölhívott, szerződési viszonyának megszüntetését kérte, hogy a választásnál a függségnek még látszatát is kirekeszse.

1872-ben a pesti józsefvárosi választókerület

színházi bizottmány nevében és megbízásából a színház fölötti felügyeletet és intézkedést is vezette.

A fővárosi közigazgatás javítására irányított folytonos működése köztudomású. Nemesak mint országgyűlési képviselő tett 1872-ben, a fővárosi törvény tárgyalása alkalmával, számos javító indítványt, hanem egy külön törvényjavaslatot is kidolgozott. Később a szervezési szabályrendelet megállapítására kiküldött kilenczes, majd a szervező bizottság munkálataiban is tevékeny részt vett és 1879-ben egy új fővárosi törvény alapeelveinek tervezetét adta át a belügyminiszternek, mely tervezetradikális módon akarva a bajokon segíteni, a jelenleg folyó tanácskozások egyik anyagát és tárgyalási alapját képezi.

A Pesti hazai első takarékpénztárhoz az akkori választmányba 1869-ben választatott be, tehát az intézet ügyei intézésében 21 év óta vesz részt. Már kezdetben az ügyeket vivő 15-ös, majd a háromtagu pénzügyi bizottság tagja lett, mely a több éven át betegeskedő igazgató mellett akkor tulajdonképen vezetője volt az intézetnek.

1883-ban választatott meg az egyesület ügyeinek vezérletére, mint annak vezérigazgatója és ugyanő lett 1886-ban az igazgatósági tanácskozások vezetője is, mint az igazgatóság elnöke.

Ezen idő óta széleskörű tapasztalatait és kiváló képességeit kizárólag az egyesület érdekeinek szenteli. Fáradhatatlan buzgalommal és odaadó munkássággal működik annak fölvirágoztatásán. Hogy milyen sikerrel, azt fényesen bizonyítják az egyesületnek működése alatt közzétett zárszámadásainak nagyszerű eredményei. Vezérigazgatósága alatt az egyesület rohamosan emelkedett. Daczára a soknemű versenynek, üzletágai nem remélt kiterjedést nyertek, tőkái és forgalma folyton nagyobbodnak. Az egyesület adminisztrációját úgy az ügykezelés pontosságára, mint gyorsaságára való tekintettel szervezte és minden irányban nyilatkozó sikerei fényesen igazolják azon bizalmat, melylyel őt az egyesület részvényesei kitüntették akkor, midőn hazánk legrégebb és legnagyobb pénztintézetének élére állították.

FÁY ANDRÁS ÖREGKORI ARCZKÉPE.

által országos képviselővé választatott, mely minőségében leginkább közgazdasági kérdésekben és a fővárosra vonatkozó törvények, főleg a magyar nyelv diadalra juttatása érdekében érvényesítette működését. Ő tette többek közt a különindítványt — az osztályok véleménye és legirányadóbb képviselők, köztük *Deák Ferencz* aggodalmai daczára, — hogy a főváros közigazgatásának minden ágában, a hivatalos nyelv kizárólag az állam nyelve, a magyar legyen.

Már 1867-ben a fővárosi képviselőlet tagjává választatván, annak minden ügyeiben tevékeny részt vett. *Szentkirályi Mór* akkori főpolgármesterrel vállatva iparkodott előmozdítani és életbeléptetni mindent, mi a főváros emelése és magyarosítása érdekében megtehető volt. Függetlensége, szókimondása és liberális nézetei az egész ország előtt ismertté tették nevét.

Az 1869 december 31-iki első népszámlálás keresztülvitele a fővárosban az ő, mint kiküldött bizottmányi elnök kezeibe tételét le. Ezáltal szerzett érdemeiért a király a III. oszt. vaszkorona-renddel tüntette ki. Később ennek alapján «dánóczi» előnévvel a lovagi rangot is megnyerte.

1871-ben tette meg a fővárosnál indítványát egy magyar népszínház alkotása iránt, s megnyervén a hozzájárulást, a kiküldött bizottsággal, főleg báró *Lipthay Bélával* együtt működvén, fötényező lett a népszínház létrejöttében, melynek 1875-iki megnyitásától 1883-ig a nép-

FÁY ANDRÁS SZÜLŐHÁZA KOHÁNYBAN.

A MAGYARORSZÁGI KÁRPÁT-EGYESÜLET BUDAPESTI OSZTÁLYÁNAK KÖZGYŰLÉSE.

A magyarországi Kárpát-egyesület budapesti osztálya megalakulása óta, alig egy évi működése alatt, oly élénk és buzgó tevékenységet fejtett ki s úgy jelesül szerkesztett közlönye, a *«Turisták lapja»*, mint fölolvató ülései s a Budapest környékén rendezett társas kirándulásai által a hazai és kívált a fővárosi és a Budapest-környéki közönség érdeklődését oly nagy mértékben keltette föl, hogy csak természetesnek találhattuk, hogy a fiatal új egyesület f. évi január 25-én tartott közgyűlése a társulatnak immár *ezerre* szaporodott tagjainak élénk részvétele mellett ment végbe. A társulat tagjai oly nagy számmal jelentek meg a közgyűlésen, hogy egészen megtöltötték a m. tud. akadémia rendes üléstermét, s a nagy számú közönség, mely között közéletünknek sok jelesét láthattuk, figyelemmel és érdeklődéssel hallgatta végig a közgyűlésen előadott jelentéseket és fölolvatót.

Báró Eötvös Loránd emelkedett hangú beszédében nyitotta meg az ülést. Mint a turista, — úgy mondá, — ki néhány órai erélyes gyaloglás után néhány perczre megállapodik, hogy az úton szerzett tapasztalatait áttekintse, úgy tartja a budapesti osztály is első pihenőjét. Ma akarunk körültekinteni a végből, hogy erőnkkel számot vessünk és kijelöljük a tovább követendő utat... Látni fogjuk, hogy jó lépésekkel haladtunk. Tavaly még kis számú csoportunk máig egy ezredéig növekedett, a *«Turisták Lapja»*-nak első évfolyama és érdeklődő látogatott fölolvató üléseink tagjaink szellemi tevékenységéről tanuskodnak, a pilisi hegység magányos útjain alkalmazott útjelzőink, turista-térképünk és társas kirándulásaink e szép vidéket a főváros lakosára nézve hozzáférhetővé tették. Az amateur-fotografiai kiállítás előmunkálatai már is szép sikert ígérnek, az iskolai kirándulások rendezése folyamatban van... Haladjunk tehát bátran célunk felé. Legyen ez a cél a turistaság meghonosítása hazánkban, és mert tudjuk, hogy a jó turista, ha nem több, legalább egészséges és erős akaratú ember, törekedjünk arra, hogy magyar hazánkban mennél több ilyen jó turista legyen!

A jelkes előadás után, mely e beszédet kísérte, dr. *Thüring Gusztáv* titkár olvasta fel évi jelentését. Örömeinek ad kifejezést, hogy az osztály első életéve minden várakozását felülmulatta. Az osztály 1888. december 28-án 273 taggal alakult meg; ma már az *ezredik* tagot jelentheti be. Működése két irányban folyt le: egyfelől a turistaság iránti érdeklődés fölkeltése, másfelől a gyakorlati turistaság fejlesztése volt célja. Az elsőt főleg a *«Turisták Lapja»*-val igyekezett elérni, melynek I. évfolyama 6 számban, 22 ivnyi terjedelemben, számos képpel díszítve jelent meg, s hazánk e szakbeli legjelesebb munkaerőitől támogatva, máris az ország minden részében elterjedt, a folyó évben pedig már havonként fog megjelenni. Az osztály *felolvatói ciklusa* is nagy érdeklődést keltett; a közgyűlést is öt fölolvató ülést tartott (10 előadással) s hátra van még 4 ülést 8 fölolvatóval; a fölolvatók közt voltak dr. *Csapodi István* (*«A turistaság egészségtana»*), dr. *Márki Sándor* (*«Középkori magyar utazók»*), dr. *Thüring Gusztáv* (*«Budapest környéke a turistaság szempontjából»*), dr. *Marinovich Imre* (*«A Mont-Blanc első megmászása»*), *Szerlemhegyiné Móczár Jolán* (*«Alföldiek a Cziblesen»*), dr. *Pechány Adolf* (*«A Vág völgyéről»*), dr. *Ballagi Aladár* (*«Budapest és környéke 150 évvel ezelőtt»*), ifj. *Jankó János* (*«A Sztitnyán»*), *Mihalik József* (*«Vándorlások Liptó megyében»*) és dr. *Szontagh Miklós* (*«A Magas-Tátráról»*). Az osztály foglalkozott azonkívül hazai tájkép-kiállítás eszméjével, melyből az amateur-fotografiai kiállítás eszméje jött létre.

Ágyakorlati turistaság fejlesztése körül említendő

dők a nyáron (husvétől szeptemberig) rendezett kisebb-nagyobb kirándulások (összesen 21), melyeket nagy mértékben mozditottak elő a különböző vasutakon kieszközölt tetemes kedvezmények. A főváros környékén kirándulók utbaigazítására az osztály kiadta a *Budapesti turista-térképet* s egy kis *Kalauzt* a szent-endrei vasutvonal mentén; a Pilis hegységben s a nógrádi hegységben pedig 124 km.-nyi útvonalak jelzésekkel látott el. A jelentés köszönettel emlékszik meg *gróf Csáky Albin* miniszter nagylelkű pártfogásáról, mely az osztály működését tetemesen megkönnyítette. Tervebe van véve messzelátó építése a Nagyszáll tetején, Vác mellett, a Szurdokvölgy járhatóvá tétele, az iskolai karavánok meghonosítása, s egy menedékház építése az *Ót-tó* mellett a Magyar-Tátrában. A tagok közti érintkezés s a társas szellem fejlesztésére az osztály havonként társas vacsorákat rendezett; karácsonykor pedig Pilis-Szent-Kereszten 50 szegény gyermeket ruházott fel. Végül örömmel konstatálja a titkár, hogy az *ezer tag közül az év folyamán a halál csak egyet ragadott ki*.

Ezután következett a pénztári mérleg s a jövő évi költségvetés bemutatása, mely megjegyzés nélkül elfogadtatott.

Dr. *Téry Ödön* ügyvivő alelnök: «Turistaság a

Fénykép után rajzolta *Cserna Károly*.

HAJÓS JÓZSEF, A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR-EGYESÜLET IGAZGATÓJA 1856—1883-IG.

külföldön és hazánkban» czim alatt tartott előadást. Azon kezdé, hogy a turistaság azóta virágzott fel, mióta 1785-ben Saussure francia természettudós Chamounixból megmászta a Mont-Blancot. Azóta alakultak turista-egyesületek, melyek a hegyi vidékekre az idegenek nagy tömegét csodították s ama vidékek jólétét megteremtették. Első volt az angol *Alpine-Club*, mely csak a legkiválóbb hegymászókat veszi fel s ezért csak 500 tagja van; legnagyobb ma a *Deutscher und Oesterreichischer Alpen-Verein*, melynek 22,000 tagja van, kik 182 osztályt alkottak. Igen kiterjedt munkásságot fejt ki az Alpok kutatásában és megismertetésében. Svájcban is alakult *Alpen-Club*, mely kitűnő évkönyvet ad ki és sokat költ térképekre; 3200 tagja van, osztályainak száma 30. A nagyobb egyesületek közül kiemelni még a *Club Alpino Italiano*-t, melynek 4500 tagja van és a *Club Alpin Français*-t, mely a német-francia háború óta alakult meg. Számos kisebb egyesület működik Ausztriában is. Hazánkban két turista egyesülete közül a *Siebenbürgischer Karpathen-Verein* a legteljesebb elismerés illeti meg; nem mondhatja ugyanazt a *Magyarországi Kárpát-egyesület*ről, melynek fejlődését mai szerkezete gátolja. A gyorsan felvirágzott külföldi egyesületekben szerzett tapasztalatoknak jobban kellene érvényesülniök, hogy ez

egyesület virágzásnak induljon. Részletesen fejtegeti azon módokat, melyek mellett az egyesület az eddiginél kiterjedtebb s eredményesebb működést fejthetne ki.

Az előadás után megejtették a választás; a megüresedett jegyzői állásra egyhangulag dr. *Marinovich Imre* választott meg; ezenkívül választott 36 budapesti, és 18 vidéki választmányi tag.

A) Helybeliek: Dr. Ballagi Aladár, egyetemi tanár, Bedő Albert, orsz. főerdőmester, Berényi József, a m. államvasút főfelügyelője, dr. Bernáth István, orsz. ipariskolai felügyelő, Bexheft Mór, az osztr. m. á. v. főfelügyelője, Böckh János, a m. kir. földtani intézet igazgatója, dr. Bochkor Károly, egyetemi tanár, dr. Csapodi István, egyetemi magántanár, dr. Czölder János, a déli vasút titkára, dr. Fialowszki Lajos, tanár, dr. Forster Gyula, a magy. földhitelintézet igazgatója, Gyulányi Béla, földhitelintézeti tisztviselő, Hebenantz N., takarékpénztári főszámvevő, id. Hoffmann Sándor, főerdőtanácsos, ifj. Jankó János, fővárosi statisztikai hivatali tisztviselő, Jász Géza, földhitelintézeti tisztviselő, Haraszi Jellinek H., a közúti vaspályák igazgatója, Jenny Antal, kir. táblai bíró, Kalecsinszky Sándor vegyész, dr. Karácsonyi Jenő, ügyvéd, Kogutowicz Manó, térképész, dr. Krenner József, műegyetemi tanár, Lukse Fábry B. min. műszaki tanácsos, dr. Mágócsy-Dietz Sándor, tanár, dr. Márki Sándor, tanár, dr. Markusovszky Lajos, miniszteri tanácsos, dr. Münnich Aurél, orsz. képviselő, Nagy Dezső, műegyetemi tanár, Nagy Miklós, a *«Vasárnapi Ujság»* szerkesztője, dr. Pap Samu, országos képviselő, dr. Romy Béla, miniszteri fogalmazó, dr. Schafarzik Ferencz, magy. kir. geologus, Seidl Ambrus, a kassa-oderbergi vasút vezértitkára, dr. Staub Mór, tanár, dr. Szabó József, egyetemi tanár, dr. Wartha Vincze, műegyetemi tanár. **B) Vidékiek:** Baross Pál, földbirtokos (Pilis-Szántó), Burány János, ügyvéd (Esztergomból), dr. Büben László, kir. fegyházorvos (Mária-Nosztra), Csanády I., királyi járásbíró (Szent-Endre), Csupor István, királyi főerdész (Pilis-Maróth), Dumtsa Jenő, polgármester (Szt-Endre), dr. Freysinger L., királyi közjegyző (Vác), Kazinczy K., főhercegi gazdatiszt (P.-Csaba), dr. Kőrösy L., tanár (Esztergom), Kontra Kálmán, szolgabíró (Pomáz), Lupa Péter, orsz. képviselő (Pomáz), Mátrai Ede, zenetanár (Sz.-Fehérvár), Mattyók Benze, főszolgabíró (Pomáz), Prokop G., k. erdész (P.-Sz.-Kereszt), Rostaházy S., uradalmi főmérnök (Tata), Szabadházy Andor, jegyző (Buda-Eörs), Sztitnyai Ödön, földbirtokos (Leányfalu), Takács K. uradalmi tiszt (N.-Kovácsi).

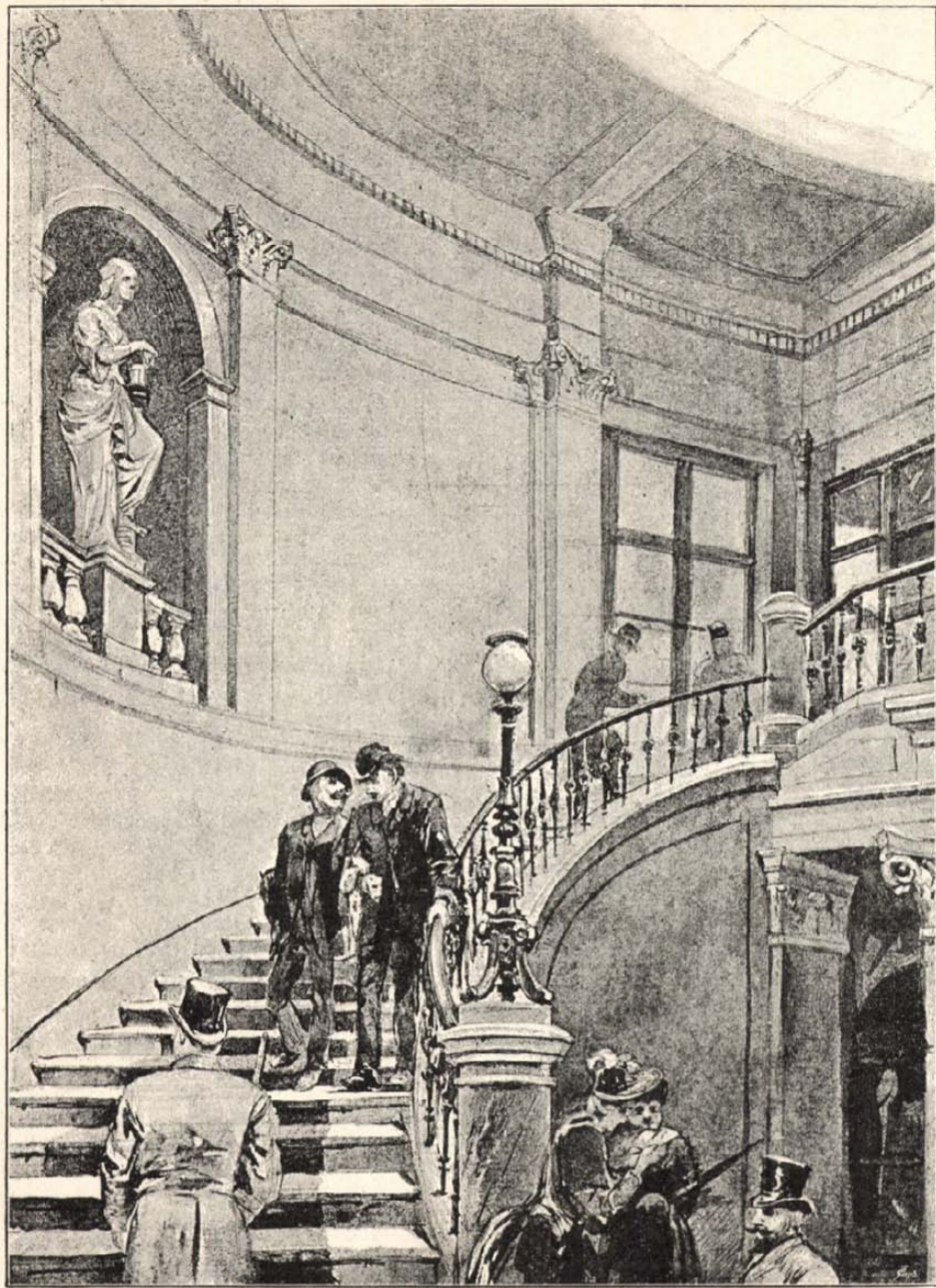
Végül elfogadtatott az ügyrendnek oly formán való módosítása, hogy ezentúl az új tagok csak ajánlatra vétessenek fel, a választmány pedig szintén 3 évre választassék meg s annak egy harmada évenként visszalépjön.

Ezzel az ülés tárgyai ki lévén merítve, a nagy számú díszes közönség *báró Eötvös Loránd* elnök éltezésével oszlott szét.

A közgyűlés után a tagok nagy része az István főherceg szálló nagytermében kedélyes lakomára gyűlt össze, mely a legkellemesebb hangulatban folyt le.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A pesti hazai első takarékpénztár-egyesület ötven éves története (1840—1889.) A nagy pénzügyintézet félszázados jubileumára készült monografia díszes kiállításban, vastag velin papírra nyomva, majd 400 oldalnyi terjedelemben jelent meg. *Fenyvessy Adolf* lelkiismeretes gondnal írta meg e munkát, melynem csupán egy pénzügyintézet története, mert az hazai első takarékpénztár alakulása, alapítói, későbbi fejlődése, rendkívüli emelkedése, egész működése, össze van forrva közéletünkkel, a hazai közgazdasági mozgalmakkal, állapotokkal, s épen mert az

A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR-EGYESÜLET KÖZPONTI ÉPÜLETÉNEK LÉPCSŐHÁZA. — Kinnach László rajza.

intézet annyira együtt tartott mindig a nemzeti élettel, nyerte meg az életerőt olyan mértékben, melyhez hasonlót pénzügyintézet alig mutathat föl. Így a monografia nem is egy pénzügyintézet története, hanem közgazdasági életünk tükröződik benne.

A műhöz van mellékelve többi közt a «Pestmegye pártfogása alatt álló hazai első takarékpénztári ideiglenes részvény» másolata. Száz pengő forintról szól, s az aláírónak tíz évig 6 százalékos kellest ebből lefizetni, tehát 60 frtot. Most az 10,320—10,340 frt értékű. A mellékletek közt közli az alapszabályokat, a nyugdíjszabályzatot, a Fáy nevére 1863-ban tett 20,000 frtos alapítványról szóló levelet; az akadémián tett Fáy-jutalom alapító levelét, a kitzúzott pályakérdéseket, az igazgató és hivatali személyzet névsorát, melyből megtudni, hogy az ügyosztályok és azok személyzetének mostani száma 84. Megtáljuk 1840 óta a pénztári forgalomra vonatkozó adatokat, a betétek kimutatását; a betétekről és elhelyezésekről egy grafikus táblázatot is; a tőke, a jövedelem, a kiadások, a vagyon felsorolását, a jótékony célra fordított összegeket évről évre. A könyv nemcsak szép emlék a részvényeseknek, hanem sok tanulságot és okulást nyújthat mindenkinek, ki vissza akar pillantani ötven év gazdasági életére. E könyv értékét és tanulságait a későbbi idők is érdemök szerint fogják méltányolni, mikor fölnyitják, hogy gazdasági és kereskedelmi életünk zsenge korának egyik nagy alkotását tanulmányozzák. A munka nagyszű és izlés kiállításáról a Franklin-társulat nyomdája gondoskodott.

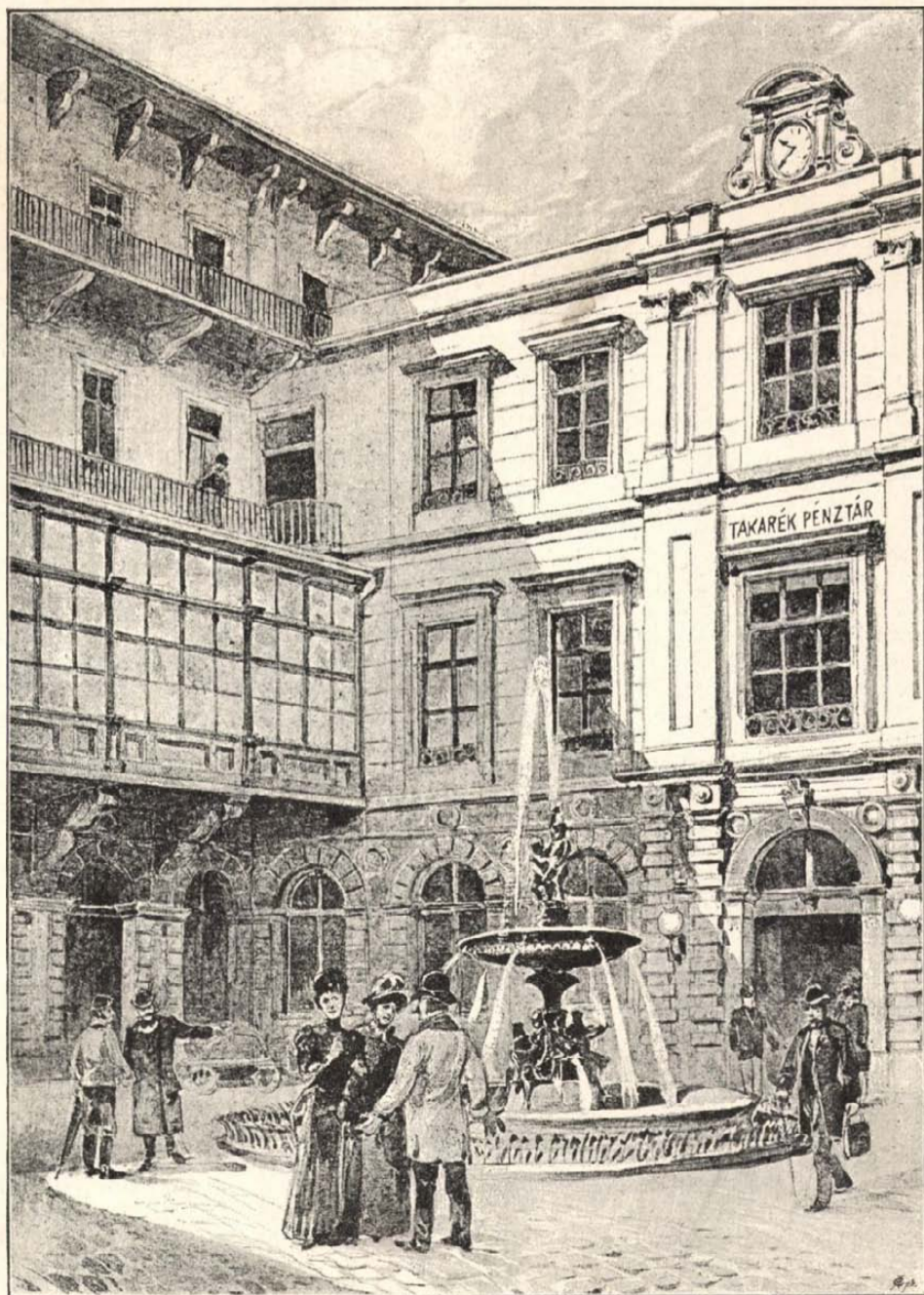
Uránia, *Flammarion* Camille műve magyarul is megjelent, az eredeti francziához hasonló díszes kiállításban, Bieler, Gambard és Myrbach számos illusztrációjával, a Légrady testvérek kiadásában. *Flammarion* nemcsak tudós, ki a csillagászatból, a légi utazásokról sokat tud, hanem tudásának előadásához is bírja a leleményes formát, a poétikus hangulatot, s a mérhetlen régiókhoz a fantázia szárnyait. «Uránia» a legsajátságosabb munkák közé tartozik; azt lehet róla mondani, hogy csillagászati regény, mert a csillagok közé, a világegyetembe visz, eseményeket beszél el, de ezenkívül bölcsélettel, a tulvilági élettel, a lélek halhatatlanságával is foglalkozik, s van benne, a mi a spiritizmusnak is tetszik.

Flammarion a másvilági utazást mint valami ál-

mot beszéli el, melyet egy fiatal ember lát, ki a párisi csillagvizsgáló intézetben foglalkozik, s egészen elbűvöli Urániának, a csillagászat muzsájának szobra, mely Pradier vésője alól került ki, s ott állt a csillagászati óránál. Egyszer úgy tetszett a fiatal embernek, hogy Uránia megszólal, elvezeti az ürbe, aztán a csillagok közé, egyik csillagtól a másikhoz. *Flammarion* könyve a tudományos föltevéseket eleveníti meg a csillagokról, azok életéről, a földi lét után megtisztult lelkekről, kik ott hazát találnak. Bemutatja a különböző naprendszerek titkait, dús fantáziával képzelte szellemi élettel. Majd egy szerelmes történetet ír meg, «*Georges Spero*» czim alatt, a ki kedvesével, Ikleával, egy léghajózás alkalmával elvész. A Mars bolygón kelnek új és eszményibb életre. Könyvének ez a része egy fantasztikus regény érdekességével bír. Végül a távolsági érzés (telepathia) tüneményeit írja le és szellemesen magyarázza. Könyvét naprendszerünk távolsági és egyensúly-viszonyainak könnyed vázolásával fejezi be. A könyv végén mint *Spero* tudományos hagyatéka, *Flammarion*nak összefoglalt csillagászati és bölcséleti hitvallása foglaltatik. Alkalmasint nálunk is kapos olvasmány lesz. A 305 lapra terjedő könyv ára 5 frt, diszkötésben pedig 6 frt 20 kr.

A m. tud. akadémia könyvkiadó vállalatára br. Eötvös Loránd és Szily Kálmán bizottsági előadó fölhívást intéznek a közönséghez, kérve a támogatást az 1890—92-iki három évi ciklusra.

E vállalat a tudományos ismeretek terjesztésére, a nemzet szellemi kincsese házában gazdagítására törekszik. Oly eredeti és fordított művek jelentek és jelennek meg benne, melyeknek megválasztásában irodalmunk legszembetűnőbb hézagainak betöltése és a közönség szükségleteinek kielégítése a fő szempontok. Eddig a történet, irodalom és társadalmi tudományok külön sorozata jelent meg, ezentúl az egész felkarolt kört egy sorozatba foglalja össze s az eddigi 200 iv helyett évenként száz-százhusz ivet ad. Két okból teszi azt. Először, mert a tudományok terjesztése csak úgy lehetséges, ha a munkákat lehetőleg olcsón adja és sok példányban terjeszti. Ezentúl az aláírási ár 5 frt. A másik ok az, hogy félannyit adva, nagyobb gondot fordíthatnak a munkák megválasztására és különösen a fordítások ellenőrzésére. A jelen ciklusban a következő munkák fognak megjelenni: «*Fáy András életrajza*», az akadémiától jutalmazott pályamű, írta *Badius Ferencz*; «*La philosophie dans ses rapports avec les Sciences et la religion*», írta *Barthélemy-Szt-Hilaire*;

A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR-EGYESÜLET KÖZPONTI ÉPÜLETÉNEK UDVARA. — Dörre Tivadár rajza.

A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR-EGYESÜLET TERÉZVÁROSI FIÓKINTÉZETE A VÁCZI-KÖRUTON.

Dante «Purtagorium»-a fordítja Szász Károly; «A német klasszikus irodalom története», írta Heinrich Gusztáv; «Histoire de la Science politique dans ses rapports avec la morale» három kötetben, Paul Janet műve; «Histoire de la Russie», Dambaud Alfrédétől, «Die Geschichte der römischen Dichtung» két kötetben. Ribbeck Ottó könyve. Az akadémia azonban fentartja magának a jogot, hogy a felsorolt munkák egyikét vagy másikat, ha időközben elháríthatatlan akadályok merülnének föl, mással cserélhesse föl. Az aláírás három évre kötelező. s egy-egy évfolyam ára vagy a főtítkári hivatalhoz küldendő, vagy utánvétellel fizethető. A csinos kötésért kötetenkint még 40 krt számítanak.

Az Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képen című ország- és népismerető irodalmi vállalatnak hazánkat tárgyaló részéből most jelent meg a XI. füzet (az egész vállalatnak 101. füzet). E füzet még mindig a nagy magyar Alföld ismertetésével foglalkozik, két nagy vidékét: a Hajdúságot és Nyírséget mutatva be, amazt Szívós Béla, ezt Szívós Géza eleven tollából, kik mint e vidékek szülőttei a közvetlenség meleg színeivel írják le szülőföldüket s annak tősgyökeres magyar sajátosságait. A tartalmas cikkek érdekességét még emelik a hozzájuk csatolt szép rajzok.

Roskovics Ignác hat nagyon csinos képen mutatja be a hajdúsági nagyobb és kisebb gazda s az angyalházi gulyás tipikus alakjait, továbbá az angyalházi pusztát, a vajai kastélyt s egy ügyes záróképen a hajduk czimereit. Dörre Tivadar Nagy-Kállót mutatja egy bekezdő képen, továbbá a nyírbátori ref. templom régi szép faragványú, műbecsű templomszékeit, gróf Andrassy Gyulának

tiszadobi szép tornyos kastélyát s a nyíregyházi tagligás fogatot. Mednyánszky László báró egy nyírségi nyírest s Nyíregyháza főterét, Pataky László a mezőre menő hat-lovas parasztszekeret, míg Tölgyessy Arthur egy nyírségi táj tómeléki halmos képét mutatja be. A füzet a Révai testvérek bizományában kapható s ára 30 kr.

Előfizetés. Kézdi-Vásárhelyről Székely Jánosné szül. Ince Sarolta előfizetést hirdet «Harcz önmagunk ellen» című történelmi regényre 1 forintjával. — Csongor költeményeire (1 frt) pedig Budapestről (Sándor utca 36. sz. a.) Govorkovich János adott ki előfizetési felhívást.

A természettudományi társulat könyvkiadó vállalatában ismét két derék munka jelent meg, melyek a vállalat 37—38-ik kötetét teszik.

Az egyik *A csillagászat történelmi jellemvonásai*, J. C. Houzeau, a brüsszeli kir. obszervatorium volt igazgatójának munkája, melyet Czögler Alajos főreáliskolai tanár fordított magyarra. Kiterjeszkedik a csillagászati tudomány elvei fejlődésének legfontosabb mozzanataira, megvilágítja azok szerves összefüggését, s így a csillagászat kritikai történetét adja elő. Kilencz fejezetben dolgozta ki a belga tudós a nagy anyagot, az emberi művelődés történetéből is sok érdekst jegyezvén föl, mert a csillagászat fejlődése összefügg az emberi műveltség fejlődésével. Az 552 oldal elfoglaló kötet csinos vászon kötésben jut a megrendelők kezébe, valamint a másik munka is: *A virág, a termés és a levél*, népszerű növénytan könyv, írta Sir John Lubbock, fordította dr. Mágocsy-Dietz Sándor, 122 képpel. Hat fejezet adja elő világos modorban a mit a tudomány eddig a virág, termés, mag és a levél életére nézve biztosat kiderített. A kiadó vállalat 1887—1889-iki sorozatából még két munka van hátra:

Simonytól sarkvidéki utazások, és *Rudolf* trónörökös műve «Tizenöt nap a Dunán.» Ezek is nem-sokára megjelennek.

A képzőművészeti társulat albumlapjai. A képzőművészeti társulat pártoló tagjai számára minden évben több albumlapot szokott adni. Ezekből az idén új sorozat indult meg; azért új, mert a társulatnak a bécsi műsokszorosító intézettel kötött szerződése lejárván, most már egészen önállóan választhatja műlapjait hazai festőktől. Mind az öt lap, melyet ezuttal vesz a közönség, magyar művészek festménye után készült. A következők ezek:

Víg társaság, Vágó Pál eredeti festménye után Papp Henrik rézkarcza. Eleven alföldi kép ez, a mint vágató ötös-fogaton viszi haza menyecskéjét a paraszt gazda, s a fiatal asszony nevetve hajlik urára, míg a szekér kasában három cigány muzsikál. A népelet költői és derült vonását tükrözi vissza Vágó képe. *A kosár*, Margitay Tihamér festménye után rézbe metszette Doby Jenő. A salon-genre hivatott művelőjének egyik legjobb hatású képe, sikerült másolatban. A festményt lapunk csak nem régebben mutatta be, mikor bővebben is szöveltünk róla. Harmadik a «Nászmenet» Ebner Lajos festménye, fénynyomatban; alföldi lakodalmos nép, jellemző alakokkal. *Érdekes mese*, Skuteczky Döme festménye után, szintén fénynyomat. A gyermekvilág vonzó csoportozata, a mint egy fiatal lány olvas föl előttük valami érdekesítő történetet, egy arnyas udvaron. Ez szintén fénymetszeti másolat. Végül az utolsó kép: *Kairói utca*, Nadler Róbert eredeti festménye után fába metszette Morelli Gusztáv. Nadler keleti tanulmányainak egyik képe, mely egyszersmind a hazai fametszés haladásával ismert meg. E műlapokat a tagok kapják a 10 frt tagsági díj fejében.

Mivé lett a katolikus Magyarország: vagyis a magyarországi katolicizmus jelenlegi egyházpolitikai helyzetét ábrázoló napi kérdések. Ily czím alatt adott ki egy kötetet dr. Lauran Ágoston nagyváradi gör. kath. kanonok, az egyházpolitikával foglalkozó lapokban megjelent cikkeiből, melyek az államot azzal vádolják, hogy csonkítja az egyház jogait. A könyv Nagy-Váradon jelent meg s ára 80 krajczár.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémián február 3-ikán az első osztály tartott ülést, *Zichy Antal* elnöklete alatt.

Hunfalvy Pál az aranyos-széki mohácsfalvi nyelvemlékről értekezett, melyet Thallóczy Lajos Bukarestben talált, s lefényképezte. Ez egy magyar Miatyánk, cyril betűvel írva. A kézirát nyelvészeti tekintetben jelentéktelen, de mint oláhosító eszköz hívja föl figyelmünket. Ugyanis az eloláhosodás a torda-aranyosmegyei székeket is pusztította. Mohács község ma egészen oláh. 1580—1620-ig már oláh pópája volt, a ki szlávól vagy bolgárból sok vallásos könyvet fordított oláhra. Gyűjtteményben van a magyar Miatyánk is cyril-betűvel. Hunfalvynak az a véleménye, hogy a miatyánkot valaki a nép kiejtése szerint írta cyril-betűvel; a megmaradt példányt pedig egy magyarul nem tudó pápa másolhatta le oláh pópák számára, kik magyarokat kereszteltek és temettek. A magyar Miatyánk tehát oláh pápa ajkáról hangzott, mikor még voltak magyar családok Mohácsban. Majd *Heinrich Gusztáv* mutatta be *Kúnos Ignác* vendég értekezését a «Kis-ázsiai török népregények»-ről. Az anatóliai törökök népköltészetét sokat tartott meg a regényes multból. Kis-Ázsia multja a néptörzsek csatája, sahog és padisák küzdelme, bégek hódítása. E kor az anatóliai törökök lovagkora, mely számos népregényben tükröződik. A népregények kezdetei a «rablóregények», melyekben rettenthetetlen hősök hallatlan tetteket végeznek, útját állják a vándornak és harczra hívják az ellenállót. E hősök leghiresebbike Körölú, ki megvakított atyját akarja megboszulni, de boszújának kitöltése után is folytatja rabló életét. A rablóregényeket felválták a «szerelmi regények» és ezeket a «lantas regények». Kúnos ezekből a török nép ajkáról gyűjtött többeket.

A Kisfaludy-társaság február 9-ikén tartja ünnepélyes közgyűlését az akadémia nagytermében. Tárgyai lesznek: elnöki megnyitó *Szász Károly* másodelnöktől; titkári jelentés *Beöthy Zsolttól*, «Kemény Zsigmond sirjánál, költemény *Gyulai Páltól*; «Az utolsó jurátus», elbeszélés *Degré Alajostól*; «Diadal», költemény *Endrődy Sándortól*; tanulmány gróf *Széchenyi Istvánról*, *Zichy Antaltól*; a «Monolog ellen» című pályanyertes monolog felolvasása, végül a pályázatok eredményének kihirdetése a jelígés levelek felbontásával.

Febr. 5-ikén zárt ülés volt, melyen tagot kellett volna választani egy megüresedett helyre; de a választás elmaradt, mert nem jelentek meg elég számmal. Ajánlva csak *Hermann Antal* tanár volt. Ugyanez ülésen határoztak a pályázatok fölött. A Lukács Krisztina 500 frtos jutalomra, a mely klasszikus dráma műfordítására volt kitűzve, 9 pályamű érkezett. A jutalmat Euripides «Cyclops» satyrdrámájafordításának ítélték. A Bulyovszkyné 200 frtos ju-

talomra (szinpadai monolog) 25 pályázott, s nyertes a «Monolog ellen» című monolog. A nyertes művek jellegű levélkijét a vasárnapi közgyűlésen bontják föl. Új pályázatokul kitűzettek: a Lukács Krisztina-féle 500 frtos jutalomra: «A magyar politikai szónoklat története 1825—1840.» A Bulyovszky jutalmat 200 frttal egy Mátyás király emlékezetét tárgyozó ódára tűzték ki; pályázati határidő 1892. A Széher Árpád jutalmat 1892-re Aischylos «Orestes» trilogiájának alakhü fordítására tűzték ki, végül a Somogyi Dezső 200 frankos jutalmát egy költői levél megíratására fordítják.

A történelmi társulat febr. 6-iki ülésén *Thaly Kálmán* elnökölt, s két felolvasás volt.

Jakab Elek a XVI—XVII. századbeli magyar-lengyel unitáriusok érintkezéseiről sorolt föl adatokat. Erdélyben és Lengyelországban a vallásszabadság biztosítva lévén, az unitáriusok is szorosabb kapcsolatba jöttek a két országban, az oktatási nyelv ugyanis latin lévén. Kolozsvárra gyakran hoztak papot lengyel földről, hová más országokból is sokan menekültek. 1660-ban Lengyelországból száműzettek az unitáriusok s ekkor jelentékeny számban telepedtek le Kolozsvárra, s külön ekkleziát alapítottak. Utolsó papjuk 1792-ben halt meg. Lengyel eredetű volt Augusztiнович Pál is, ki 1837-ben 183, 265 frt örökséget hagyott az erdélyi unitáriusoknak. — *Ováry Lipót* pedig Mátyás király özvegyéről, *Beatrix királynéről* tartott felolvasást, olaszországi levéltári adatok feldolgozásával. Mátyás király egykor ünnepeit hityese elhagyatottan halt meg 1508-ban Nápolyban. *Ováry* főleg *Beatrixnek II. Ulászlóval* kötött házasságához szolgáltatott új adatokat. E házasságot történetíróink vagy alig említik, vagy kétségbe vonják, de az olasz levéltárak kétségtelen bizonyossággal megerősítik, hogy *II. Ulászló* nőül vette *Mátyás* özvegyét, de aztán sietett elválni tőle. A válópör 1492-től 1501-ig húzódott, s megsürgetni a nyitrai püspök személyesen is járt Rómában. — Mind a két előadást figyelmesen hallgatták s megénezték.

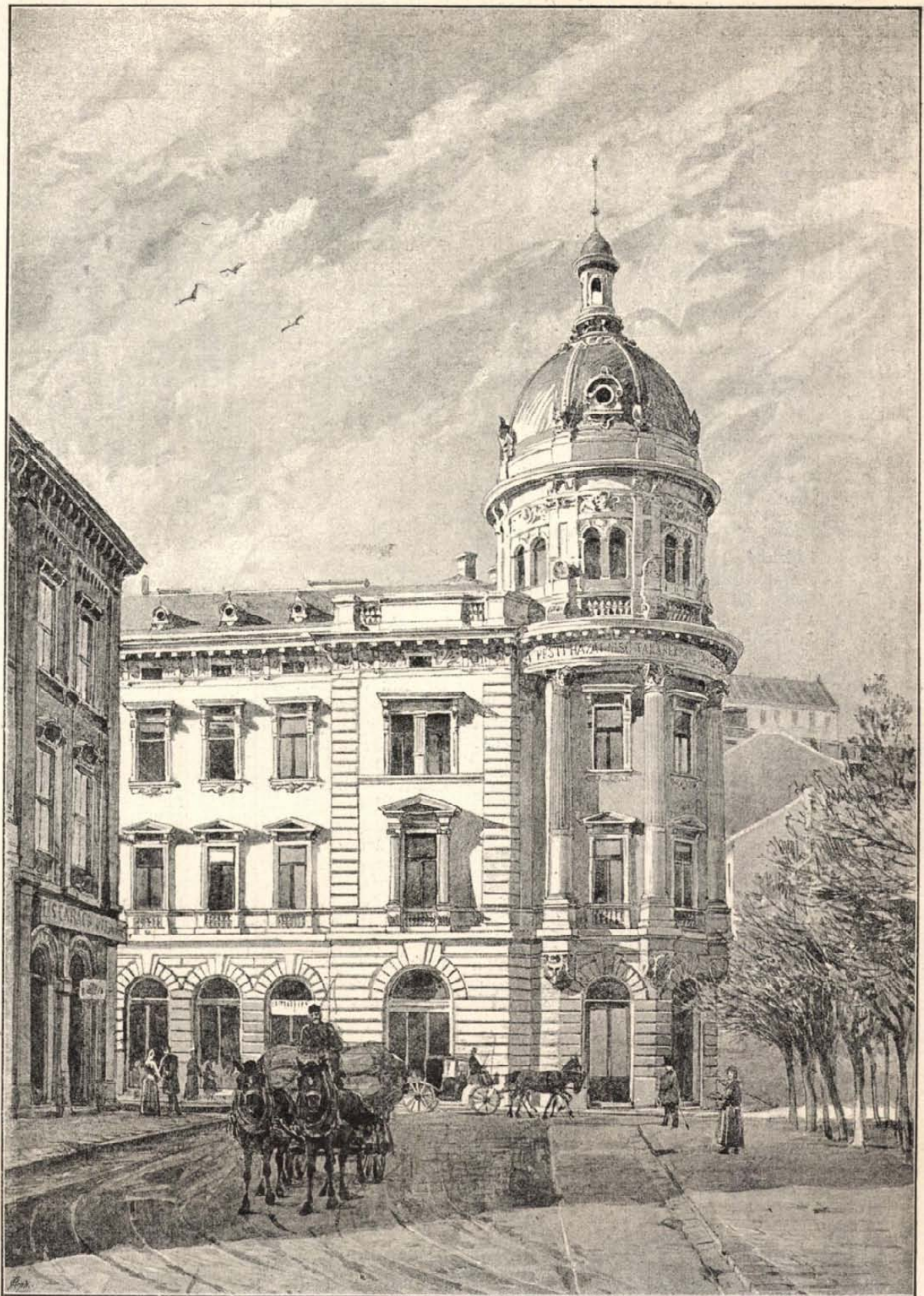
A földtani társulat közgyűlése február 5-ikén volt, dr. *Szabó József* elnöklete alatt. Dr. *Staub Mór* első titkár olvasta fel évi jelentését, melyben felhívja a közgyűlés figyelmét arra, hogy a társulat 1850 június 6-án alakulván meg, ez évben éri meg fennállásának 40-ik évét. Ezután a megüresedett másodtitkári állásra dr. *Szűdeczky Gyulát* választották meg. A társulat bevételei 4423 frt, kiadásai pedig 4417 frtot tettek; vagyonállása: 11,276 frt. Végül *Böckh János* alelnök olvasta fel emlékbeszédét a társulat volt kitűnő alelnöke, *Zsigmond Vilmos* fölött.

A Jó-sziv egyesület választmányja január utolsó napján *Tisza Kálmán* szül. *Dégenfeld Ilona* grófnő elnöklete alatt ülést tartott. Elnök fájdalommal emlékezett meg az egyesület egyik jeles tagjának: *Visi Imrénének* elhunytáról és indítványozta, hogy az egyesület részvétirátot intézzen az elhunyt nevéhez. Bejelenté továbbá, hogy gr. *Tisza Lajos* 1055 frt küldött be, mely összeg az épülő országház gypszmintájának kiállításából gyűlt be. *Veszprém* megye *Csóth* községének elemi csapások által sujtott lakosainak 500 frt, *Zalamegye Gyepü* községének 200 frt és *Veszprém* megye szintén elemi csapások által sujtott *Dudar* községének 100 frt segély engedélyeztetik. Több segélyezés iránti kérvény elutasító értelemben intéztetett el, mert az egyesületnek, alapszabályai értelmében, célja és hivatása, hazánk vidékeit vagy községeit sujtó kivételes elemi csapás esetében segélyt nyújtani, minélfogva más természetű segélyek iránti kérvények figyelembe nem vehetők. Az egyetbe mint alapító tagok ujonnan be léptek: a «Fővárosi egyesült takarékpénztár», az országos kaszinó, id. gr. *Batthyányi Károly* és *Lo-vassy Ferencz* egyenként 100—100 forinttal, ezeken kívül még 6 rendes taggal szaporodott az egyesület tagjainak száma. A mult ülés óta befolyt adományok főösszege: 1312 frt.

MI UJSÁG?

Fáy András kalap-utcza háza, tanúja annyi vig órának és komoly munkának, látója annyi jeles hazafinak, ma már nem áll. E ház helyét, hol «a haza mindenese», mint *Szemere Pál* Fáy a közügy oly sok terén kifejtett munkásságáért elnevezte, több mint egy félszázadon a magyar közélet és irodalom annyi jelesét tudta körében összegyűjteni, — ma már egy újabb épület, a 18. sz. két-emeletes ház foglalja el. De Budapest főváros tanácsa érezte, hogy az a ház nem közönséges épület, hanem — egykori tulajdonosa és látogatói miatt — történelmi emlék, melyet ha másképp fenn nem tarthatott, legalább lerajzoltattott, mielőtt a lebontáshoz fogtak.* De ha eltűnt is a ház, megvan az utca, mely *Fáy* háza miatt szintén nevezetessé vált; ez utca torkolatára néz *Fáy* legnagyobb alkotásának, a «hazai első takarékpénztár»-nak palotája is; méltó volna,

* A *Fáy*-ház rajzát a «Vasárnapi Ujság» is közölte 1873 évi 22-ik számában.

Dürre Tivadar rajza.

A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNTÁR-EGYESÜLET BUDAI FŐKINTÉZETE A VIZI-VÁROSI FŐUTCZÁBAN.

hogy ez intézet 50 éves fennállása alkalmából — azt a nevezetessé vált kalap-utczát *Fáy*ról ezentúl *Fáy*-utczának neveztesse a főváros hatósága.

A királyi udvar Budapesten. A király e hó 7-én reggel Bécsből Budapestre érkezett. A királynét és *Mária Valeria* főhercegnőt febr. 10-ikére várják. Az udvar hosszabb időt fog tölteni a fővárosban. Ő felsége a király e hó 10-ikén délelőtt általános kihallgatást ad.

Gr. *Andrássy Gyula* egészségi állapota nagyon ingadozó. Majd mindennap enyhülnek szenvedései, de újra visszatér az előbbi állapot. A király, a királyné naponként tudósítják magokat a beteg állapotáról. Gr. *Zichy Ágost* fiumei kormányzóhoz naponként számos távirati tudakozódás érkezik a külföldről is. Február 6-ika aránylag a jobb napok közé tartozott. A béllhurut jelentékenyen csökkent, az étvágy növekedett, a fájdalmak enyhültek. A beteg már az előbbi estén is ágyon kívül tölthetett pár órát, beszélgetve családja tagjaival. Neje mindig mellette van. Két fia, *Tivadar* és *Gyula* is *Voloscá*-ban időznek néhány nap óta. Mindenfelől nagy részvét nyilvánul a beteg gróf iránt.

Az új szobrászati iskola. A Deák *Ferencz* szobrára begyűlt összegből 28 ezer forint fölőleg maradt, melylyel a kormány szobrászati iskolát építtetett az epreskerti festő-mesteriskola telepén. Az épületben *Strobl Alajos* szobrásztanárnak, az intézet ve-

zetőjének is van nagyobb műterme, melyben *Arany János* nagy ülőszobrát mintázza s egy másik kisebb műterme, hol pár nap előtt fejezte be a király nagy mellszobrának mintáját, mely márványba vésvé az igazságügyi palotába jön. Ezenkívül van két tanterem.

A képzőművészeti állami nagy arany-éremet e hó 5-ikén adták át *Feszty Árpádnak*, kinek ezt a képzőművészeti társulat jury-je ítélte oda a téli kiállításban levő s a *Krisztus* sírját ábrázoló kitűnő képeért. Irókból, művészekből és műbarátokból álló nagy és vidám társaság volt épen nála s apósa: *Jókai Mórnál* estélyen, midőn *Szalay Imre* miniszteri tanácsos átadta a mesteri vésetű és jó nagy súlyú aranyéremet a közoktatásügyi tárca részéről. A jeles fiatal művész a jövő héten Párisba fog utazni s ott művészeti tanulmányok végett három hónapot tölt.

Megczáfolt halálhír. *Bunsen Róbert*, a heidelbergi egyetem hírneves tanára, kinek halálhíre e napokban az egész világsajtót bejárta, újabb értesítés szerint nem halt meg. Az öreg tudós meglehetősen jó egészségnek örvend, újabb munkákon dolgozik s tavasszal remélhetőleg testi és lelki épségben fogja megülni születésének nyolczvanadik fordulónapját.

A műkedvelő fényképészeti kiállítás bizottsága a tárlatra szóló bejelentések határidejét febr. 15-ikéig hosszabbította meg. Kikötés van ugyanis rá, hogy a kiállítási helyiség még néhány szobával bővíthető. A tárlat titkára összegyűjti mindazokat a fényképeket és készülékeket, melyek világot vetnek a fotográfia történetére. Ilyenmő tárgyak beküldhe-